

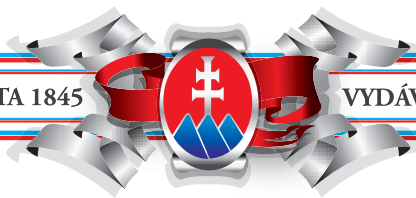

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
36/2017
9. september 2017

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

O HRDINOCH A HROBOCH
PÍŠE PETER ŠTRELINGER
Strana 4.

ZÁPAS S BYROKRACIOU
NETREBA PRIVČAS VZDÁVAŤ
Strana 4.

SLOVENSKÉ MELÓDIE
V MAĎARSKEJ BANKE
Strana 7.

PADÁKOVÍ STRELCI
NA SLOVENSKOM NEBI
Strana 8.

ŽARNOVOVO SVEDECTVO
O MASAKRE V KATYNI
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Ustavičné otváranie otázky štátnych sviatkov na Slovensku poukazuje na nedostatočne vyvinutý vzťah k vlastnej histórii. V súčasnosti strana SaS navrhuje namiesto 1. septembra – Dňa Ústavy SR, povýšiť na štátny sviatok 28. október – vznik ČSR. Historici však namietajú, že Slováci sa k prvej ČSR prihlásili Martiniskou deklaráciou 30. októbra, a teda až tento deň vyjadruje vôľu Slovákov žiť v spoločnom štáte s Čechmi.

V minulom volebnom období zasa vláda Roberta Fica navrhla zrušiť 15. september ako štátny sviatok. Nepochodila len preto, že zrušenie tohto sviatku nemožno uskutočniť bez otvorenia Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou. Prítom práve 15. september je dôkazom toho, že Slováci neboli len obyvateľmi Hornej zeme. Veď už v roku 1727 pápež Benedikt XIII. povolil, aby sa Panna Mária Sedembolestná uctievala ako patrónka Slovenska.

Pápež sv. Ján Pavol II. počas svojej prvej verejnej návštevy po zotavení sa z atentátu v sídle Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme povedal: „Vaši apoštoli svätí Cyril a Metod získali vzdelanie v Carihrade, kde mariánska úcta existovala už od prvých storočí kresťanstva. Či netreba tu hľadať aj najhlbšie korene mariánskej úcty Slovákov k Sedembolestnej?“

Cirkevný historik Luboslav Hromják v tejto súvislosti považuje za reálne hľadať hrob sv. Metoda v niektorom chráme zasvätenom kultu Panny Márie.

Traduje sa, že nábožná grófká Angelika Coborová-Bakičová dala z vďačnosti za obrátenie jej drsného manžela zhotoviť sochu Panny Márie Sedembolestnej a v roku 1564 ju uložila do kaplnky, ktorá dodnes stojí vedľa národnej baziliky v Šaštíne. Spolu s obyvateľmi Šaštína a okolitých osád prichádzala prosiť, aby Sedembolestná ochránila tento kraj pred Turkami. Posolstvo zo Šaštína je aj po takmer päťsto rokoch stále aktuálne.

Eva ZELENAYOVÁ

R - 2017038

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

Emotívny, dôstojný i burcujúci – taký bol štátny sviatok Deň Ústavy SR Kto za pravdu horí v svätej obeti...

Štefan ZLATOŠ – Foto: archív SNN

Veľmi emotívne sa v Hurbanovej sieni Národnej rady Slovenskej republiky prvého septembra začal deň otvorených dverí parlamentu, ale aj slávnostný program, ktorý pripravilo vedenie parlamentu ku Dňu ústavy. A nie náhodou hneď v jeho úvode zazneli slová hymnickej básne Karola Kuzmányho Kto za pravdu horí...

To už boli na vstup do priestorov parlamentu pripravené stovky návštevníkov. Pre verejnosť bol otvorený nielen parlament na Dubčekovom námestí, ale aj susediaci Bratislavský hrad. Okrem stretnutia s vedením parlamentu či s viacerými poslancami mohli ľudia nazrieť takmer do všetkých priestorov NR SR.

ODKAZ Z MINULOSTI

Karol Kuzmány bol významný slovenský spisovateľ, novinár a estetik, priekopník slovenskej prekladovej literatúry, spoluzakladateľ a v rokoch 1863 – 1866 podpredseda Matice slovenskej. Založil opatrovňu, prispieval do Slovenských národných novín a bol predsedom Spolku všeobecnej vzdelanosti. V marci 1849 bol členom slovenskej deputácie u cisára. Jeho hymnická pieseň Kto za pravdu horí... v priestoroch parlamentu stála za zamyslenie. Najmä medzi poslancami, z ktorých mnohí – ako ukázal prieskum – nevedia, ako sa základný zákon nášho štátu začína, koľko má hláv, a dokonca – nevedia ani len to, kedy hlasovali za nateraz poslednú novelizáciu Ústavy SR. Vynára sa otázka, za akú a čiú pravdu „horlia“?

JE TO NÁŠ DEŇ

„Je to váš deň, sme tu pre vás a čítte sa tu ako doma. Lebo ste tu doma,“ oslovil prítomných predseda parlamentu Andrej Danko. Zároveň zdôraznil potrebu pripomínať si prijatie slovenskej ústavy. „Sme malý národ a stáročia sme bojovali

Čestná stráž Ozbrojených síl SR v uniformách slovenských dobrovoľníkov z revolúcie rokov 1848 – 1849 v Hurbanovej sieni NR SR stojí pri štátnych symboloch a základných dokumentoch, medzi ktorými je na čestnom mieste Ústava SR, ktorej dvadsať piate výročie si aktuálne pripomínáme.

o svoju štátnosť. Často sme žili v područí iných národov. Ale dnes sme národ, ktorý má vlastný štát. Nie každý národ má to šťastie,“ zdôraznil A. Danko.

Dvadsaťpäť rokov od prijatia slovenskej ústavy si prišli pripomenúť aj bývalí prezidenti Rudolf Schuster a Ivan Gašparovič, ako aj takmer všetci bývalí predsedovia parlamentu od roku 1989. Prítomný bol Jozef Migaš, Pavol Hrušovský, Pavol Paška a Peter Pellegrini. Richard Sulík vopred oznámil, že sa nezúčastní, a František Mikloško mal byť na dovolenke.

V Deň Ústavy SR sa uskutočnilo aj slávnostné zasadnutie parlamentu. S príhovorom vystúpil prezident SR Andrej Kiska, predseda

NR SR Andrej Danko a predseda vlády Robert Fico. Prezident republiky pripomenul, že ústavu by sme mali povýšiť nad spory, politici s výkonnou a zákonodarnou mocou by mali k sviatku Dňa ústavy pristupovať so zvlášť veľkou pokorou. „Dnešný Deň ústavy oslavujeme preto, lebo jej prijatie položilo základ slobodného demokratického Slovenska. Žijeme v krajine, v ktorej každodenný občiansky život a spravovanie vecí verejných diktuje a rámcuje Ústava Slovenskej republiky,“ pripomenula prítomným hlava štátu.

DÔSTOJNÝ ŽIVOT

„Máme svoj štát, ktorý vie zabezpečiť dôstojný život aj národnostným

menšinám. Hlboko si občanov vážime. Je pravda, veľa vecí treba zmeniť. Ale na to sme tu. Aby sme veci, ktoré nefungujú, napravili,“ povedal predseda parlamentu Andrej Danko a prízvukoval, že Slovensko sa musí rozvíjať ďalej. „Potrebujeme dlhodobú víziu rozvoja, strategické plánovanie, rozvíjať slovenský vidiek, podporovať tradičnú rodinu, zastaviť vyludňovanie, prejavovať väčšiu úctu k slovenským podnikateľom,“ odkázal prítomným v auditoriu Andrej Danko. Premiér Robert Fico zdôraznil, že nikdy neolutoval, že v ten deň sa postavil a povedal, že je „za“ prijatie ústavy.

POZDRAV Z USA

Ku Dňu ústavy blahoželal Slovensku a jeho občanom minister zahraničných vecí USA Rex Tillerson. „V mene vlády Spojených štátov amerických blahoželám občanom Slovenskej republiky ku Dňu ústavy. Pri príležitosti osláv tohto jedinečného dňa vám prajem všetko najlepšie,“ napísal v posolstve Rex Tillerson. „Naše priateľstvo je pevné a založené na úzkych vzťahoch medzi našimi občanmi, spoločnom záväzku voči ľudským právam a snahe o ekonomickú prosperitu v oboch krajinách,“ konštatoval v pozdrave Slovensku americký diplomat.

Pri príležitosti dvadsiateho piateho výročia prijatia slovenskej ústavy sa večer v deň štátneho sviatku uskutočnil galaprogram Zem spieva na hrade. Oslavy ukončili slávnostné salvy a ohňostroji.

3 OTÁZKY PRE:

Jozefa MIČA, podnikateľa, manažéra a mecena z Terchovej

Od Dračieho srdca k ľudskej priazni a pokore

• **Osobitnú kapitolu vo vašich všestranných aktivitách predstavuje spolupráca s filmármi. Terchová a jej kataster sa v ostatných rokoch stali najmä vašou zásluhou azda najvyhľadávanejšou filmárskou lokalitou na Slovensku. Čo treba vidieť za týmto obdobím, na začiatku ktorého boli kulisy do filmu Dračie srdce a potom do polstovky ďalších?**

Keď som pred vyše dvadsiatimi rokmi prvý raz pričuchol k filmárčine, pochopil som, že to chcem robiť stále. Moja pozícia v brandži sa odvtedy upevnila natoľko, že zavše môžem vplyvať na rozhodnutie, kde sa daný film bude nakrúcať. Keďže mám rád Terchovú a jej okolie, je úplne prirodzené, že sa usilujem čo najviac filmových štábov pritiahnúť k nám do Malej Fatry.

• **Režisér Filip Renč tu nedávno dokončoval exteriéry českej veselohry Zúfalé ženy robia zúfalé veci. Na „pľaci“ ste opäť nechýbali. Ako ste participovali na tejto snímke?**

Robil som celú produkčnú činnosť na Slovensku, zabezpečoval som úplne všetko – výber lokácií, komparzistov, ubytovanie, materiálno-technické zabezpečenie, stavebnú službu a mnohé iné veci, ktoré súvisia s nakrúcaním.

• **Zúfalé činy a zložité situácie nie sú iba vo filmoch, ale najmä v dramatických scenároch, ktoré píše život. Ste rytier vojenského a špitálskeho rádu sv. Lazara Jeruzalemského, dlhoročný dobrovoľný člen Horskej záchranej služby a donedávna aj riaditeľ**

Združenia turizmu Terchová. Aký námet by ste zo svojho pôsobenia a skúseností ponúkli na sfilmovanie vy?

Myslím si, že Pán Boh ma veľmi ľúbi, že mi dovolí žiť taký krásny život. Z chudobného chlapca z početnej rodiny sa stal človek, ktorý pracuje na filmových projektoch, kde účinkujú najväčšie hviezdy sveta. Veľkú paralelu s mojim životom vidím vo filme Príbeh o Rytierovi... Venujem sa najmä nadácii Úsmev ako dar, v ktorej sa usilujeme pomáhať deťom z detských domov viacerými projektmi. Myslím si, že každému, komu Boh doprial hojnejšie, mal by sa vedieť podeliť s tými, ktorí také šťastie v živote nemali...

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: archív J. M.

ISSN 0862-8823
36
9 770862 882007

V SNN 37/2017
SI PREČÍTAŤE

■ Pred sedemdesiatimi piatimi rokmi opustil svet kysucký drotár – umelec Jozef HOLÁNIK-BAKEL
■ Na rozvoji dnes sedemstoročného mesta Snina mala veľký podiel rodina Rhollovcov
■ Vlastná terminológia národnostnej menšiny je krokom na prijatie vhodnej koncepcie

Pripomenuli sme si 73. výročie Slovenského národného povstania

Historický míľnik slovenských dejín

Od matičných prispievateľov spracoval (mrs)

Slovenské národné povstanie patrí medzi slávne historické míľniky dejín slovenského národa. Popri Varšavskom povstaní a odboji Srbov patrí medzi najvýznamnejšie prejavy počas druhej svetovej vojny. Aj zásluhou povstania sa slovenský národ napokon zaradil medzi víťazné národy najtragickerej vojny v dejinách ľudstva. Už sedemdesiate tretie výročie vypuknutia SNP si pripomenuli štátni predstavitelia, samosprávy i samostatne Matica slovenská.

Štátne oslavy sa konali v areáli Pamätníka SNP v Banskej Bystrici. Organizátorom bolo Múzeum SNP, ktoré vedie kandidát na bansko-bystrického župana S. Mičev. Možno aj z tohto dôvodu, okrem pietnej spomienky, vystupujúci politici kritizovali súčasného župana, člena Ľudovej strany Naše Slovensko M. Kotlebu a vyzývali voličov tohto kraja, aby ho už druhýkrát nezvolili. M. Kotleba svoju kandidatúru oficiálne oznámil až dva dni po oslavách povstania – 31. augusta.

■ ZDRAVIA SA NA STRÁŽ

Premiér Robert Fico uviedol, že v budove VÚC sa zdravia pozdravom Na stráž!, čo je podľa premiéra trestné. Verejne vyzval orgány činné

v trestnom konaní, aby na tieto prejavy reagovali tak veľmi, ako sa dá. „Cesta je len vtedy, ak sa dohodneme všetci demokraticky a hodnotovo zmyslajúci, ak podporíme jedného kandidáta, ktorý má šancu vyhrať – toto je čin hodný nasledovania, prosím, nasledujte ho,“ dodal Fico. Mal na mysli kandidáta J. Luntera, nie S. Mičeva. Pridal sa aj prezident republiky Andrej Kiska a upozornil, že o tri mesiace budeme rozhodovať o tom, kto bude najbližšie štyri roky spravovať osem samosprávnych krajov. Podľa neho tie tohtoročné by sa mohli stať voľbami, v ktorých sa postavíme proti ideológii zla, a „voľbami, v ktorých vyženieme fašistu z úradu v Banskej Bystrici a odmietneme jeho kandidáta

Celoštátne sedemdesiate tretie oslavy SNP sa uskutočnili v areáli banskobystričského pamätníka tejto významnej dejinnej udalosti.

v Nitrianskom a ďalších krajoch“. Predvolebná rétorika nechýbala ani predsedovi parlamentu Andrejovi Dankovi. „Chcem vyzvať všetkých Bystričanov, tieto voľby začnite s vystavovaním vy, ktorí tu žijete. Myslím si, že Bystričania môžu prví ukázať iným krajom, kde to hrozí, že im táto skúsenosť stačila a že nedovolia pokračovať šialencom pri ovládaní štátnej moci.“

■ MATICA SPOMÍNALA SAMA

Matica slovenská nebola pozvaná na oficiálne oslavy SNP. Jej radoví členovia i predstavitelia však spomínali samostatne. Možno najpočetnejšie oslavy sa konali na Jankovom vršku. Zúčastnil sa na nich aj predseda MS M. Tkáč: „Stovky národovcov prijali s potleskom informáciu, že Matica vyhlásila rok 2018 za Rok slovenskej štátnosti. A že chceme klásť k sebe dátumy, ktoré prispeli k dnešku, k štátu, ktorý sa volá Slovenská republika a je členom Európskej únie i ďalších zoskupení. U nás je kolíska aj opora Slovanstva. Naše symboly sú zrazené s charakterom našej vlasti: tri kopce, s časmi nášho prvého zapájania sa do civilizacyjnych procesov, dvojramenný kríž a s prvým aktívnym vystúpením štúrovcov súvisí naša hymna.“ Matičiari v Nových Zámkoch boli prítomní na mestských oslavách. K zúčastne-

ným občanom sa prihovoriť viceprimátor mesta Nové Zámky Lukáš Štefánik a Ladislav Dráfi, predseda organizácie protifašistických bojovníkov v Nových Zámkoch. „Aj v Nových Zámkoch sa muži a ženy pridali k povstaniu, prekonali vlastný strach a nerozhodnosť a preukázali statočnosť a vlastenectvo, obetovali viacerí svoje životy, aby sme my mohli žiť v slobode, v láske a porozumení.“ povedal vo svojom prejave Ladislav Dráfi. Matičiari si pripomenuli SNP aj v Istebnom na Orave, Diakovciach a iných ďalších obciach.

■ SPOMIENKA V ŽILINE

„Slovenské národné povstanie bolo kľúčovým momentom národného významu pre nás všetkých a natrvalo sa zapísalo do slovenských dejín. Je dôležité spomínať na tých, ktorí sa rozhodli vstúpiť do ozbrojeného boja a brániť našu krajinu proti nacistickej okupácii. Máme byť na čo hrdí, a preto si pripomínajme naďalej tieto udalosti, aby sme vzdali hold a úctu všetkým účastníkom povstania,“ povedal v príhovore na oslavách sedemdesiateho tretieho výročia SNP v Žiline primátor mesta Igor Choma. Spomienkové oslavy sa tu uskutočnili v piatok 25. augusta pri Pamätníku civilných obetí druhej svetovej vojny v Lesoparku Chrasť.

Úrad pre verejné obstarávanie už má po konkurze nové vedenie Skúsený advokát presvedčil celý kabinet

Štefan ZLATOŠ – Foto: internet

Vláda SR jednomyseľne rozhodla, že post predsedu Úradu pre verejné obstarávanie by mal zastávať advokát Miroslav HLIVÁK. Vybrala si ho spomedzi deviatich uchádzačov, ktorých verejne vypočula, a tohto svojho kandidáta navrhla na definitívne schválenie Národnej rade SR zrejme na najbližšiu septembrovú schôdzu.

Členovia vlády vyberali z deviatich kandidátov. Tí ešte pred verejným vypočutím museli splniť základné požiadavky výberu. O funkciu predsedu Úradu pre verejné obstarávanie (ÚVO) sa uchádzali aj Martin Hasay, Helena Polóniová, Matej Sliška, Matúš Džuppa, Ingrid Šikulajová, Elena Sivová, Zita Táborská a Peter Kubovič. Išlo už o druhé kolo konkurzu, na prvom sa z menovaných zúčastnila Zita Táborská a Peter Kubovič.

„Na trhu pôsobíme pätnásť rokov, sme najväčšia advokátska

kancelária. Zastupujeme subjekty z oblasti verejného sektora. Ja sa nikdy nepozieram na klienta cez prizmu politickej príslušnosti,“ povedal počas výberového konania na Úrade vlády SR Miroslav Hlivák.

■ ŠTÁT AKO KLIENT

Podľa toho, čo prezentoval počas vypočutia, profesionalizácia ÚVO, predvídateľnosť jeho konania a rozhodovania a výchova novej generácie odborníkov v oblasti verejného obstarávania – to sú tri piliere, na ktorých založil svoju predstavu

o riadení dôležitej štátnej inštitúcie. „Ak sa chceme o týchto pilieroch rozprávať, ak chceme pohnúť systém verejného obstarávania vpred, musíme jasne definovať, že verejné obstarávanie považujeme za predmet verejného záujmu,“ zdôraznil Miroslav Hlivák pred členmi vládného kabinetu.

■ KOMORA OBSTARÁVANÍ

Okrem iného by víťaz výberového konania chcel vytvoriť aj stavovskú organizáciu pre verejné obstarávanie – komoru verejného

Na ostro sledovaný post predsedu Úradu pre verejné obstarávanie prichádza skúsený právnik Miroslav HLIVÁK, ktorý jednoznačne uspel vo výberovom konaní. Podľa dostupných informácií nie je napojený na žiadny politický subjekt. Pozorovatelia veria, že bude skutočne nezávislý.

obstarávania. Išlo by o nezávislú stavovskú komoru, ktorá by sa neveno-

vala len príprave osôb zodpovedných za prípravu a realizáciu verejného obstarávania, ale na stavovskom princípe by vzdelávala svojich členov, vychovávala a zastupovala ich. „Osoby zapísané v komore budú niesť podobnú zodpovednosť, ako nesú advokáti, ako nesú autorizovaní architekti, notári alebo zdravotníckí pracovníci,“ vysvetlil Miroslav Hlivák.

■ NOVÝ VIETOR

„Vláda jednomyseľne rozhodla, že predloží Národnej rade Slovenskej republiky ako kandidáta na post predsedu Úradu pre verejné obstarávanie pána Miroslava Hliváka,“ vyhlásil po rokovaní vlády jej predseda Robert Fico. Vyzdvihol, že kandidát neprichádza z prostredia samotného úradu. „Myslíme si, že je dobré, ak príde nový vietor na Úrad pre verejné obstarávanie, niekto s pohľadmi z praxe, niekto, kto sa pozerá na činnosť tohto úradu z boku,“ komentoval rozhodnutie kabinetu Robert Fico.

VŠIMLI SME SI

Siedmy ročník Medzinárodných leteckých dní SIAF 2017, ktoré sa uskutočnili 26. a 27. augusta na letisku v Sliachi, dosiahli návštevnícky rekord hneď v prvý deň, keď leteckú techniku a letové ukážky obdivovalo stotisíc návštevníkov. Divácky atraktívna prehliadka si pripísala niekoľko ďalších významných prvenstiev.

Sliačske rekordy a prvenstvá

Symbolické preberanie štafety vo vzduchu – tupoleva strieda „Štefánik“.

Riaditeľ podujatia Hubert Štoksa: „Tento ročník bol atraktívny nielen leteckou technikou, ktorá sa na sliačskom nebi predstavila po prvý raz, ale aj počtom návštevníkov. Na Sliach pritiahla zo všetkých kútov Slovenska i sveta stôpadesiatšesťtisíc fanúšikov lietania. Opäť sme dokázali, že SIAF je rešpektované a uznávané podujatie.“ Umenie majstrovo vo vzduchu a krásu strojov ocenili aj odborníci. Prestížny titul Best Display Smik Trophy za najlepšiu letovú ukážku vo svete získal turecký tím Solotürk na falconoch. Cenu veľiteľa Vzdušných síl OS SR za najlepšiu vojenskú letovú ukážku si odniesol M. Kuterka, prezentujúci slovenský Mig-29. Cena Slovenskej leteckej agentúry za najlepšiu letovú ukážku civilného a športového letectva pripadla mjr. F. Pytlíkovi s lietadlom Extra 300. Cenu letového riaditeľa MLD za technicky najprecíznejšie zvládnutú letovú ukážku získala poľská akrobatická skupina Krídla búry. Verejnosť a novinári rozhodli o Cene za najlepšiu statickú ukážku – odniesli si ju piloti Španielskych vzdušných síl, prezentujúci lietadlo EF-18 M Hornet.

Vari najviac pozornosti pútal gigant Airbus A380 a tiež nové vládne špeciály. Svoj obdiv vyjadril poslanec NR SR Karol Farkašovský (SNS) slovami: „Letecké dni na Sliachi boli pre všetkých, ktorí majú radi lietadlá a lietanie, pastvou pre oči. Emócie, samozrejme, vybičoval majestátny kráľ oblohy Airbus 380. Mňa zaujal spoločný let slovenských špeciálov TU 154 a Airbusu. Pre tupolev, ktorý nás prednedávnom spoľahlivo odviezol na EXPO do Kazachstanu, to bol posledný let. Ako „senior“ najskôr priviedol nad letisko svojho nástupcu. A Airbus 139 takto s úctou symbolicky preberá štafetu.“

(se)

Foto: Štefan KAČENA

Nedávne výročie SNP odhalilo aj zarážajúce neznalosti našej histórie Naliehavá výzva vyplniť veľké medzery

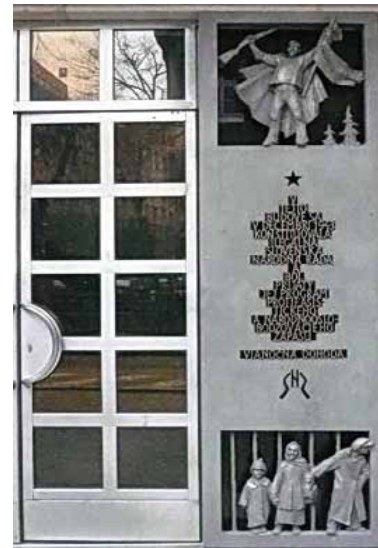
Anketa v deň výročia SNP 29. augusta odhalila, že „kráľ je nahý“. V najsledovanejšom večernom televíznom spravodajstve nevedeli dospelí ľudia v aktívnom veku odpovedať na otázku, čo znamená skratka SNP. Naopak, rozhľadom sa vystatujúci až vševediaci novinári šokovali výrok predsedu parlamentu o jeho obdive k Gustávovi Husákovi. „História má poučiť,“ pripomenul v slávnostnom príhovore k účastníkom spomienky na SNP v Banskej Bystrici predseda NR SR Andrej Danko. Lenže ako má poučiť história, ktorú si sám národ nepozná?

„Slováci sa vtedy postavili od stolov, zdvihli zbrane do rúk a išli bojovať za vnútornú demokraciu a svoje presvedčenie, vzopreli sa zlu. Dnes by sme ale mali zložiť zbrane, skloniť hlavu a ukázať pokoru.“ Aj v tomto citáte Andreja Danka, akokoľvek znie ľudovo, je obsiahnuté veľa pravdy o nás súčasníkoch, snívajúcich o stoloch hojnosti, ale príliš lenivých a konzumných na to, aby sme sa vyzbrojenými argumentmi postavili principiálnemu zlu. Chce to naozaj obrovskú osobnosť odvahu teraz vysloviť „úctu k osobe Gustáva Husáka“. Najmä s vedomím, že táto myšlienka zas bude vytrhnutá z kontextu a komentáre, ktoré na jej základe vzniknú, budú ignorovať historické fakty.

Iba malý príklad – vedci, ktorí sa podieľali na objave schopnosti jadrovej energie, by mali byť navždy zatratení? Budeme sa povinne tváriť zhnusené nad vyslovením mena Hahn, Fermi, Oppenheimer, Curie-Sklodovská tak, ako sa zhnusené tvári „kaviareň“ nad vyslovením mena Gustáv Husák? Prv menovaní sa každý svojím dielom „podieľali“ na vynáleze najvražednejšej zbrane ľudstva, ten druhý na proso-

vietskej normalizácii. Tí vedci však tiež vynašili niečo, bez čoho sa nijaká nemocnica dnes nezaobíde, a Husák

ČO INÍ NEPÍŠU

Podpisom Vianočnej dohody za týmito „dverami“ na Gajovej ulici v Bratislave sa otvárala cesta k Slovenskému národnému povstaniu.

formoval odpor a podnecoval povstanie proti nadvláde cudzích vojenských číziem. Kto dnes vie, že v Bratislave na Gajovej ulici číslo 9 v decembri 1943 bola podpísaná takzvaná Vianočná dohoda, ktorá spojila odbojové zložky v štáte a položila základ budúcej samostatnosti Slovenska, napríklad už len vytvorením Slovenskej národnej rady? Po vypuknutí Slovenského národného povstania v auguste 1944 práve táto SNR vyšla z ilegality a na povstaleckom území prevzala riadiace a rozhodovacie právomoci. Koho podpisy sú na Vianočnej dohode? Karol Šmidke, Gustáv Husák, Ladislav Novomeský, Jozef Lettrich, Ján Ursiny, Matej Josko, Peter Zaťko a Ivan Horváth.

Slovensko zažilo dve národné povstania. V roku 1848 a 1944. Obe sa skončili porážkou. Boli to však porážky, ktoré dnes môžeme oslavovať! Slováci v SNP sa prihlásili do boja proti zločinnému režimu v Nemecku, za mier a demokraciu v Európe a vo svete a deklarovali vôľu žiť ako slobodný a samosprávny národ. A za tieto myšlienky boli ochotní zobrať zbrane do ruky a položiť v boji aj svoje životy.

Ján ČERNÝ – Foto: archív SNN

Kto dopuje svaly neziskoviek

Ludovít ŠTEVKO

Organizácia DC Leaks zverejnila vyše dvetisícpäťsto dokumentov, ktoré dokazujú, že známy finančný špekulant a miliardár George Soros ovplyvňuje migračnú politiku v Európskej únii, voľby a politický vývoj v jednotlivých štátoch po celom svete prúdom dolárov, ktoré nalieva do rozvetvenej siete vlastnej Nadácie pre otvorenú spoločnosť.

Z týchto dokumentov je zrejme, že „filantrop“ Soros a jeho nadácie sa zaoberajú týmito najdôležitejšími skupinami projektov: Podporu migrácie, podporou ideológie LGBTI a rozvratom národných štátov prostredníctvom dôslednej eurointegrácie. Nie je nijakým tajomstvom, že práve jeho Nadácia pre otvorenú spoločnosť (Open Society Foundations, OSF) stojí za neprehľadnou škálou tzv. neziskových mimovládnych organizácií aj na Slovensku. Pod maskou rôznych ľudsko-práv-

ných nadácií, ktoré navonok hlásajú transparentnosť, dohľad nad dodržiavaním základných práv a slobôd či boj proti korupcii, ukrývajú sa záujmy hlavného donátora a politické ciele ich výkonných riaditeľov a prezidentov.

Slovenská Nadácia pre otvorenú spoločnosť je podľa zverejneného textu „dobře etablovanou, organizáciou“, ktorá vznikla v novembri 1992 „ako nezávislý, grantovo-operačný slovenský právny subjekt z prostriedkov Open Society Institute so sídlom v New Yorku. Finančné prostriedky boli určené na granty pre vznikajúce slovenské mimovládne organizácie a vlastné nadačné programy. Stala sa súčasťou rodiny nadácií známych ako Open Society Foundations, pôsobiacich vo viac ako sedemdesiatich krajinách na celom svete. Ich zakladateľom je filantrop

a finančník George Soros, ktorému patrí osobitné miesto v demokratickej transformácii a modernizácii krajín strednej a východnej Európy. Založením Open Society Fund v Bratislave poveril George Soros mladú dynamickú Američanku Rachel

KOMENTÁR

Tritt“. Tolko z histórie nadácie ako sa o nej píše v publikácii NOS OSF.

Dnes je výkonným riaditeľom slovenskej pobočky Open Society Institute Ján Orlovský a v tzv. Rade starších pôsobí tím súčasných a bývalých politikov: Martin Bútora, Pavol Demeš, László Sziget, Eugen Jurzyca, Rudolf Chmel a iní aktivisti. Čo k tomu dodať, keď neustrannosť a nezávislosť garantujú také osoby ako pán Bútora, americký hovorca prezidenta Andreja Kisku, a pán Demeš,

dobre známy organizátor farebných revolúcií. O konkrétnej sume v dolároch, ktoré dostáva na svoju činnosť táto nadácia zo Sorosovej kešene či z veľvyslanectiev Spojených štátov a Veľkej Británie, sa nedozvieme nikde.

Ďalšou mimovládnu organizáciou, patriacou do celosvetového hnutia, je Transparency International Slovakia (TIS), ktorú vedie riaditeľ Gabriel Šipoš, bývalý študent známej Stredo-európskej univerzity G. Sorosa v Budapešti. Predsedníčkou správnej rady tejto organizácie je Emília Sičáková Beblavá, manželka Miroslava Beblavého, bývalého politika SDKÚ, štátneho tajomníka za Dzurindovej vlády, dnes poslanca NR SR. Hodnoty, ktoré Transparency International Slovensko verejne proklamuje, sú transparentnosť, vláda zákona a politická neustrannosť. Ale ako vyplýva z prípadu manželov Beblavých, previazanosť s politickými stranami má aj nepriame formy, vyplývajúce z príbuzenstva riaditeľa a programových manažérov mimovládok s konkrétnymi stranickými činiteľmi. Mohli by sme hovoriť o „politickej neustrannosti“ Inštitútu pre verejné otázky Grigorija

Mesznikova, najplyvnejšej nadácie na Slovensku, ktorej hlavným sponzorom je tiež Open Society Institute (New York), aj o nezávislosti ďalších organizácií tretieho sektora (napr. o Aliancii Fair-play, o Konzervatívnom inštitúte M. R. Štefánika, o Inštitúte pre dobre spravovanú spoločnosť a i.), profitujúcich z nekontrolovaných zahraničných finančných zdrojov a, žiaľ, aj zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Predseda vlády Robert Fico v reakcii na Orbánove kroky a maďarský zákon o financovaní mimovládok povedal: „Myslím si dokonca, že tieto mimovládne organizácie všade tam, kde budú vystupovať a pôsobiť, budú musieť uvádzať, z akej krajiny dostávajú peniaze a kto stojí za nimi, aby sme vedeli, kto je kto, lebo potom zistíme, že sa organizujú všelijaké stretnutia na uliciach a stoja za tým mimovládne organizácie zo zahraničia.“

Je načase, aby aj slovenský parlament zaviedol do legislatívy podobné zákony, ako ich zaviedli maďarský Zemský snem Országgyűlés, Štátna Duma Federálneho zhromaždenia Ruskej federácie alebo izraelský Kneset.

Verme, že bude konečne lepší

Ivan BROŽÍK

Ide o školský rok, ktorý sa práve začal. Vlastne to, že sa začína tradícia 1. septembra, už nikdy nebude platiť. Aj keď by to tak nemuselo byť...

Čo keby sa školský rok začínal naozaj 1. septembra, netradične, hoci v rámci dlhoročnej tradície, prvý septembrový deň, deň, ktorý patrí štátnemu sviatku – Dňu Ústavy Slovenskej republiky. Ten nasleduje iba dva dni po inom štátnom sviatku – po výročí Slovenského národného povstania.

Ani by nešlo o dajaké veľké komplikácie, iba ak... žeby pedagogickým pracovníkom bolo treba zaplatiť dva dni práce počas štátnych sviatkov. Určite by sa to však vrátilo. Začleniť takéto významné dni do učebného procesu totiž vyzerá skutočne ako výzva.

Priam sa žiada veriť, že školský rok 2017/2018 bude lepší, najmä

a v prvom rade vedomosťmi výsledkami. Dozvedieť sa, čo všetko nevedia dospelí svojprávní občania nášho štátu o svojej vlasti takmer v priamom prenose, je totiž tragické. Nevedieť, prečo, čo a proti komu bolo SNP, nevedieť, aký sviatok má Slovensko

POZNÁMKA

prvého septembra – to je prízemnosť. Čoraz viac treba opakovať, že „národ, ktorý nepozná vlastnú históriu, si ju bude musieť prežiť ešte raz“.

Posledné roky sme v školách vychovávali generácie, ktoré sa z najrôznejších príčin nedozvedeli dosť o štáte, v ktorom žijú. Akoby kadejaké masmediálne a komunikačné budúce profesie túto nevedomosť prekryli. Akoby to, ako vznikalo Slovensko, vôbec nebolo podstatné. Dnes sa každý hlúpo vyjadruje na

adresu SNP, ak sa vôbec dokáže vyjadriť, pritom nevie vôbec nič o tom, čoho súčasťou toto ozbrojené vystúpenie bolo.

Blíži sa nám „osmičkový rok“, ktorý je súčasťou práve sa začínajúceho školského roka. Osmičkový rok bude plný dejinných a osudových výročí, mnohé z nich budú dokonca okružle.

Rok 1848, 1948, 1968, 1988, áno, aj rok 1918 – a tých osmičiek by sa ešte našlo. Čo o nich naučíme našu mládež, budúcich občanov štátu, ktorý si tými udalosťami v takej alebo v onakej podobe musel prejsť?

Zostane v pamäti dnešným školákom iba to, že v deň štátného sviatku bývajú kolóny na cestách do susedného zahraničia k tamojším nákupným centráram? Alebo to, že sú zľavy na kúpaliskách? To je príliš málo. Smutne málo.

Mimochodom – „mali sme tento rok iba takú dovolenku...“ Iba takú – pod tým treba chápať, že človek, ktorý si takto povzdychol, chcel povedať, že to bola dovolenka len na Slovensku. Že deti z toho nemali nič. Ved čo už u nás na Slovensku...

Aj to je súčasť výchovy a vzdelávania. Neskoro je na sklonku života, plnom chvíľkových radostí a vnmov, zistiť, aké krásne sú Roháče, Tri koruny, Staré hory, aká nádherná krajina s mnohými úžasnými ľuďmi je naše Slovensko. Napokon, možno je aj šťastie, že ešte tá dialnica nie je. Potom už budú deti poznať iba „exity“. Nijaký hrad, nijaká pamätihodnosť, pamätník, pomník, nijaký Strom roka, Naj dedinka Slovenska...

Musíme veriť, že tento školský rok bude lepší a musíme pre to aj niečo urobiť. Nielen školy a učiteľia. Pod slovom výchova sa nemôže v rodinách rozumieť iba obliekanie a krmenie. Aj keď neraz to takto u nás, žiaľ, asi v súčasnosti je. Z najrôznejších príčin. Ozaj, skúste, pri všetkej zodpovednosti, zahrať si takú malú hru – každý deň si nájdite jedno slovenské „naj“ – z prírody, z architektúry, z techniky... Budete mať práce na niekoľko rokov. Stačí málo – vedieť.

AKO BOLO, ČO BOLO

Pred pár dňami nás vo veku osemdesiatštyri rokov opustil dramatik Osvald Zahradník. Na Malej scéne činohry Slovenského národného divadla zažiaril v roku 1972 hrou Sólom pre bicie hodiny. Úspech bol nebývalý. Pri premiére hry presýteľnej krehkou poéziou medziľudských vzťahov sa v moskovskom divadle MCHAT vyzívali najväčšie osobnosti staršej hereckej generácie. Len v Sovietskom zväze sa hral tento titul v deviatich stovkách divadiel. Keby sa dnes nejaký dramatik dopracoval k takémuto číslu, vyniesli by mu tantiémy poriadny balík peňazi. Sony Osi, ako sme Osvalda familiárne prezývali v spisovateľsko-divadelníckych kruhoch, na tom veľmi nezbohatol. Medzištátne zmluvy o autorových honorároch neexistovali. Kým prekladatelia zarábali, dramatici poskytovali svoje diela grátis. Ich jediným honorárom ostala sláva, a tej sa Zahradníkovi ušlo naozaj pozhnane.

S Osvaldom som sa naposledy stretol pri písaní medailónu o hercovi Ivanovi Rajniakovi, ktorý zahral veľkú postavu v jeho hre Sonatina pre páva. Dramatik sa priznal, že sa po úspechu so Sólom pre bicie hodiny preľakol, keď zistil, že režisér Miloš Pietor do druhej veľkej postavy obsadil jedného

huje korešpondenciu so skvelými ľuďmi, ako Milan Rúfus, Ján Chryzostom Korec, Pavol Štraus či František Hanus, ako aj vlastné hercove listy a úvahy. Boli v ňom tiež posudky od vedenia divadla, v ktorých na jednej

Keď Valach hral u Zahradníka

Peter VALO

z najväčších slovenských hercov Gustáva Valacha.

„V svojej zemitosti si boli obaja blízki, ale v jednom boli veľmi odlišní. Ivan bol dobrák a Gusto vedel byť morózny chlap, ktorý s ničím nebol spokojný,“ spomínal Zahradník, ktorého navyše zneistil mýtus, aký o Valachovi vytvorili niektorí kolegovia z divadla. Čo prekážalo Valachovým odporcom?

V týchto dňoch mi hercov syn Gusto požičal objemný fascikel z otcovej pozostalosti. Obsa-

strane o Valachovi napísali, že „umelecky patrí k najpoprednejším slovenským činoherným umelcom, ktorý sa už na počiatku svojej hereckej kariéry prejavil ako nevšedný talent...“, na druhej strane ho odsudzovali, že „jeho jedinou ideológiou je náboženstvo. Do kostola chodí priam provokatívne... Ideológia marxizmu je mu cudzia. Nikdy sa nezúčastnil školenia, ktoré sa priečilo jeho náboženskému presvedčeniu. Keď mala činohra povinné školenie v roku 1958,

Valach provokatívne hral pri prednáškach karty“.

Vo fascikli nechýbali ani doklady, ktoré súviseli s jeho vyhodnotením z divadla, a tiež aj posudky od zamestnávateľov, u ktorých rok pracoval ako

citíni. Myslím, že Menšík jednal v tomto ohľadu netaktne.“

Osvald Zahradník spomínal: „Inscenácia Sonatiny pre páva rástla ako z vody. Pietor sa spokojne rozvaľoval v hladisku a naťahoval si traky. Rajniak s Valachom si vo svojich postavách vyliali dušu. Premiéra bola ich hereckým koncertom. Divák sa smial i plakal zároveň. Keď som sa im po jednej z repríz šiel poďakovať do šatne, začul som, ako sa Rajniak Valacha opýtal: ‚Kto bude mať službu?‘ Gusto povedal: ‚Ja.‘ Dlhो som nevedel, čo tá služba znamená. Až neskôr mi vyjaviť, že ‚služiaci‘ prinesie na budúce predstavenia fľašku vína, ktorú si pri všetkej počestnosti vychutnali.“

Rajniak s Valachom zahrli v priateľskej atmosfére skvelé predstavenie. Osvald Zahradník bol nadšený. Gustáv Valach sa vecí viery a národa nevzdal pred novembrom 1989 ani po ňom. Ostali pre neho posvätnými. Ak niekto na ne špinil, nenechával to bez odozvy. Keby si vypočul svetoobčianske názory niektorých dnešných členov činohry SND, tak by musel podráždene reagovať znovu...

SEBAOBRAHA

Z horúčkovitého zbierania podpisov aktivistov Progressívneho Slovenska vyplýva, že parlamentné voľby by sa mohli konať skôr než v roku 2020. Aj keď to zatiaľ nehovorí nahlas, dá sa predpokladať, že pôjde o stranu s bývalými ikonami SDKÚ, medzi ktoré by prirodzene zapadol súčasný prezident Andrej Kiska. Ako Progressívne Slovensko, ale aj ďalšie novovzniknuté a vznikajúce strany by mohli zmeniť povolebnú politiku?

Politika v područí globalistov

Slovenská politická scéna ešte nikdy nebola taká hodnotovo vyprázdnená ako v súčasnosti. Ak si odmyslíme ĽSNS, žiadna z parlamentných strán nie je ideologicky vyhranená. Nereprezentuje politiku ideálov, len politiku záujmov. Iba tak sa mohlo stať, že do koalície so Smerom a SNS vstúpila strana Most – Híd. Politické strany však nejstávajú vo vzduchoprázdnosti, sú odrazom reality života občanov štátu. A ten napriek deklarovaným hospodárskym úspechom čoraz viac času ukrája ľuďom na zaobstarávanie základných životných potrieb. Nemajú čas ani chuť zaoberať sa politikou a vyhodnocovať, ktorí politici urobili a robia čosi pre občanov alebo sú bábkami cudzích záujmov. Navyše, ak samotní politici menia svoje priority priamo pred očami publika.

Súčasná vládna koalícia o sebe tvrdí, že nemá alternatívu. Ak by však koalíciu vytvorili zvyšné parlamentné strany, okrem Smeru a ĽSNS, občania by zrejme rozdiel vo svojom živote ani nezbadali. A azda ani vo vládnutí. Výkriky jednotlivých poslancov k verejnosti nepredstavujú nijakú zmenu na prospech ľudí. Tlačové besedy politických strán neprinášajú nijaké riešenia pre život, iba sa nimi pripomínajú, že vôbec jestvujú. Politika sa tak vzdialila od občanov, že pomaly je jedno, či slovenskú spoločnosť riadi Bratislava, alebo Brusel. Samozrejme, že takýto typ politiky oslabuje strany vládnej moci a v nasledujúcich voľbách nemusia uspieť.

A to otvára príležitosť ďalším neštandardným stranám. Pripad prezidenta Andreja Kisku svedčí o tom, že za peniaze sa dá dostať do prezidentského paláca, ale aj do parlamentu. Matovičova, Sulikova či Kollárova strana sú toho dôkazom. Geopolitická poloha Slovenska nie je na zahodenie a ako hovorí klasik, za peniaze sa dá kúpiť všetko. Preto neprekvapuje, že v súvislosti s pripravovanou stranou Progressívne Slovensko sa spomínajú mená Kiska, Dzurinda, Radičová... Masové zbieranie podpisov nie je zadarmo, čo svedčí o tom, že strana bude mať dosť prostriedkov na voľby. Ak uspeje, pribudne strana zastupujúca záujmy svojich donorov.

Slovensko sa nikdy doteraz nezmenilo tak ako v súčasnom volebnom období. Spôsobil to zrušenie prezidentských amnestií. Ani tento destabilizujúci vnútropolitický akt nevyvolal nijaké znepokojenie medzinárodného spoločenstva, kde dodržiavanie dohôd sa maximálne zrelativizovalo. Globálnym elitám vyhovuje chaos a zdá sa, že slovenská politika, ak sa nič nezmení, bude perifériou globálnych záujmov.

Eva ZELENAYOVÁ

Dobry gazda pre krajší vzhľad mesta aj cez prekážky železníc preskočí
Boj s byrokraciou netreba vzdávať

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archiv, TASR: www.teraz.sk

Primátor Partizánskeho Ing. Jozef BOŽÍK je bojovník. Zápasí na tých kolbištiach, na ktorých to už dávno vzdali jeho mnohí, oveľa starší kolegovia. V týchto dňoch vybojoval pre mesto niekoľkoročný problém, pritom išlo „iba“ o skrášlenie zdevastovaných plôch. Nasledujúci krátky rozhovor pre SNN poukazuje na to, ako byrokracia často zbytočne sťažuje a znechucuje život.

• Mesto Partizánske našlo dobrý spôsob, ako sa popasovať s odpudivými, s neupravenými a so schátranými plochami – vytváraním grafiti, ktoré znázorňujú popredné slovenské osobnosti. Ako vznikol tento nápad?

Približne pred rokom a pol sme búrali starú nefunkčnú tribúnu na Futbalovom štadióne Karola Jokla. Zostal z nej iba skelet. Zachovali sme len zadnú betónovú časť, lebo je vlastne súčasťou ohradenia štadióna. Vtedy som mal nápad, aby sme túto stenu opravili, vymaľovali na bielo a dali na ňu urobiť „grafitákov“ portréty známych futbalistov. Zmestilo sa ich tam šesť a aj podľa reakcií okolia môžem povedať, že štadión skutočne skrásli a oživil. Niečo podobné sme sa rozhodli urobiť aj na paneloch, ktoré sú súčasťou plotu pri železničnej stanici. Panely aj plot vybudovali ešte za socializmu, čas ich poznačil, sú nevzhľadné, dlho im nikto nevenoval nijakú pozornosť. Preto som si povedal, že rovnako ako sa nám podarilo skrásliť náš mestský majetok, tak by sme mohli skrásliť aj majetok štátu, ktorý patrí Železničiarom SR. V tomto prípade sme sa rozhodli, že na paneloch zobrazíme úspešných športovcov. Pretože práve títo ľudia dnes svojimi úspechmi motivujú ostatných ľudí k prežívaniu vlastenectva, hrdosti a patriotizmu. Samozrejme, všetko sme chceli urobiť, až keď budeme mať panely v nájsme...

• Oslovili ste nejakých umelcov, mladých, ktorí majú s touto tvorbou skúsenosti – aká bola odozva?

Na skrášlenie panelov som vyzval toho istého mladého šikovného človeka, ktorý je aj autorom portrétov futbalistov na štadióne. Pravdaže, môjmu výberu predchádzal malý prieskum medzi mojimi kolegami, ktorí mi odporučili práve tohto „grafitáka“. Jeho portréty futbalistov na štadióne ma presvedčili,

Po rokoch, keď sa zanedbané betónové preklady v plote rozhodli v Partizánskom skrásliť podobiznami úspešných športovcov, ŽSR hovoria o poškodení ich majetku a žiadajú nájomné...

aby som ho požiadal aj o skrášlenie panelov pri železnici. Treba však povedať, že najskôr bolo treba panely opraviť a namaľovať na bielo...

• Chceli ste upraviť zdevastované okolie železnice, ale narazili ste na problém. Aký?

Problémom bola nedvížnosť a zdĺhavosť rokovaní so Železničiarom SR o prenájme panelov. Vyústilo to do rozhodnutia, že sme

prvé štyri panely na jar sponzorsky opravili, namaľovali na nich grafity a zmedializovali túto aktivitu.. Paradoxne, po nej ma Železnice SR požiadali, aby som im pomohol s identifikáciou toho, kto im poškodil majetok a kto si tam robí reklamu. Vtedy som si pomyslel, že je to asi len žart. Veď to nie je normálne. O ten majetok sa desaťročia nestarajú, je hnusný, škaredý a je hanbou, a ja som sa rozhodol práve týmto spôsobom posúriť

Primátor Jozef BOŽÍK sa osvedčil ako progresívny predstaviteľ samosprávy Partizánskeho pri riešení viacerých problémov mesta.

Železnice SR, aby začali konečne konať. No a keď sme sa konečne posunuli v rokovaniach ďalej, prišla ich nepochopiteľná reakcia. Železnice SR sú ochotné nám panely prenajať, ale ako reklamné plochy, a to za dvetisíc eur ročne, čo v prípade desaťročného nájmu činí dvadsaťtisíc eur, za ktoré môže mesto vybudovať dve pekné detské ihriská. Tak som si povedal že nie. Na svojom facebookovom profile som zverejnil väčšiu úvahu o celej situácii a odzva nenechala na seba dlho čakať. Oslovili ma celoslovenské médiá a problém sa v nich začal pretriasať.

• Je normálne, že štát, ktorý už roky dôrazne žiada samosprávy, aby hospodárili s každým eurom, zrazu chce od vašej samosprávy pomerne vysoké nájomné za skráslenie plôch v jeho majetku?

Je to absolútne nenormálne. V tomto prípade sa však musím poďakovať sociálnym sieťam, najmä médiám, že v priebehu deviatich dní došlo k zásadnému zlomu. Nedávno som dostal od Železníc SR ponuku na prenájom dvadsaťdeväť z tridsiatich štyroch panelov za ročné nájomné sto eur. A to je ponuka, ktorú mesto Partizánske prijme. Ja dúfam a verím, že v priebehu dvoch mesiacov dôjde aj k reálnemu podpisu zmluvy a v priebehu tohto a budúceho roka by minimálne polovica z týchto panelov mohla byť opravená a skráslená.

O ČOM JE REČ

Oslavy SNP sa skončili, boli opäť veľkolepé, aspoň podľa toho, čo som videl v priamom prenose v televízii. V Banskej Bystrici sa zišla celá politická špička, prezident, predseda parlamentu aj premiér. A pri tej veľkoleposti nebolo vidno, žeby medzi nimi panoval nejaký nesúlad, disharmónia či nebodaj konflikt. Všetci svorne vyzdvihovali hrdinstvo tých, čo v SNP bojovali či položili za vlasť svoje životy. Na oslavách boli prítomní i priami účastníci SNP, viacerí v uniformách, povýšení do generálskych hodností, prsia ovešané radmi a vyznamenaniami. Trpkosť som si uvedomil, čo asi prežívajú v duši, čo si asi myslia tí deväťdesiatnici? Väčšina z nich určite nemala počas života na ružiacich utlané: zvlášť po oslobodení a potom po „Vítaznom februári“ mnohí bojovníci skončili vo väzeniach a podaktorí aj na šibenici. Lenže o týchto veciach sa už na oslavách SNP príliš nehovorí! A malo by sa. Napríklad o slávnom partizánskom veliteľovi Žingorovi a o jeho ponižujúcej poprave začiatkom päťdesiatych rokov, o Alexandrovi Kordovi alebo aj o Vladimirovi Clementisovi... (Clementis sice v povstaní nebojoval, z Londýna podporoval

odboj.) To boli iba náhodné tri mená, čo mi zišli na um. Pochádzam z Liptova, od Ružomberka, to je kraj, kde bolo centrum SNP. Ba veliteľ ružomerskej vojenskej posádky Miloš Vesel začal povstanie ešte skôr, ako sa začalo v Bystrici. Traja bratia

O hrdinoch a hroboch

Peter ŠTRELINGER

Veselovci, ďalšie slávne mená, dvaja z nich boli potom „z vďaky“ odsúdení na trest smrti, Miloš si tiež odkrútil za mrežami pár rokov. Navštevoval som ho v jeho skromnom byte v Ružomberku. Po prepustení z väzenia pracoval v tamojšej celulózke, strúhal tam drevo... Pri výročí SNP navštívil mesto sovietsky generál. A pri slávnostnom posedení pýtal sa Rus vedúceho tajomníka KSS, kde je jeho „bojový druh“ Miloš Vesel? Súdruhovia sa zhrozili a narýchlo poslali pre Miloša Vesela limuzínu.

„Nechcela som ho pusť,“ spomínala jeho manželka, „myslela som si, že ho opäť idú zavrieť!“ Keď sa Vesel objavil na

okresnom výbore, ruský generál vyskočil spoza stola a začal ho objímať. Potom prikázal naliať pre „hrdinu“ Miloša Vesela pohár vodky a pripil na zdravie jeho a všetkých tých, čo v povstaní bojovali a padli. Okresní funkcionári nemali inú možnosť, len sa

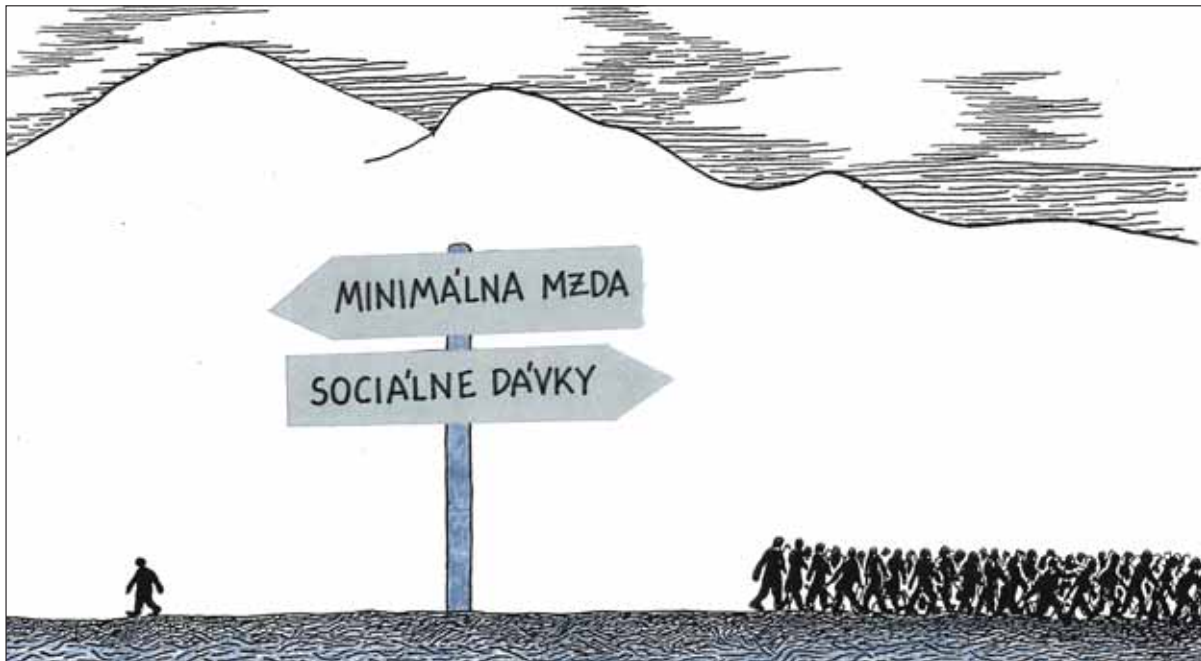
vydal s bielou zástavou smerom na Biely Potok a pod Smerovicu, aby presvedčil obyvateľov mesta, nech sa vrátia domov, že im od Nemcov nič nehrozí. Tam bol zatknutý a označený za nemeckého špióna. Jeho ďalší osud je už málo známy. Jeho dokatované mŕtve telo sa našlo pochované nad Liptovskou Lúžnou. Rodina mi ukázala tie hrozné fotky z exhumácie Jozefa Surového, talentovaného mladého stavbebného inžiniera a básnika. Boli presvedčení, že vinu za smrť ich brata nesie práve Miloš Vesel, ktorý bol veliteľom povstaleckých vojsk, brániacich dolinu pred nemeckým útokom. Podarilo sa mi zistiť, že Miloš Vesel so smrťou ružomerského parlamentára nemá nič spoločné. Na svedomí ho majú pravdepodobne partizáni, ktorí operovali v okolí Liptovskej Osady. Pri kaplnke na Podsuchej zastrelili partizáni aj vyše sedemdesiat ružomerských Nemcov. Mnohé tieto masakry sa diali bez súdu v duchu porekadla „oko za oko, zub za zub“. Takže – pri slávnostných rečiach, ktoré zaznievajú z úst politikov pri oslavách, treba spomenúť aj tisíce nevinných obetí. Nebolo iba Kalište, Skýcov, vápenka v Nemeckej, ale aj masové vraždy karpatských Nemcov v Sklenom pri Kremnici, Kunešove, vo Veľkom Poli...

Výšku minimálnej mzdy negarantuje len zákon, niekde je to kolektívna zmluva

Keď sa darí štátu, nech to cítia aj občania

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Minimálna mzda predstavuje najnižšiu možnú hrubú mesačnú mzdu, ktorú musí zamestnanec dostať, ak pracuje na plný pracovný úväzok. Jej výška závisí od stupňa náročnosti vykonávanej práce. Tá je podľa Zákonníka práce rozdelená do šiestich stupňov. V prvom stupni bola v roku 2017 minimálna mzda 435 eur a v šiestom 870 eur. V tejto súvislosti treba povedať, že nie vo všetkých štátoch na starom kontinente, povedzme vo Fínsku, v Rakúsku, Dánsku, Taliansku, vo Švajčiarsku a v ďalších štátoch, majú uzákonenú minimálnu mzdu. Minimálnu mzdu tu garantuje kolektívna zmluva v rámci konkrétnych sektorov ekonomiky.

V prípade, ak medzi zamestnávateľmi, odborármi a zamestnancami nedôjde k dohode o výške minimálnej mzdy pre prvý stupeň náročnosti vykonávanej práce, vstupuje u nás do procesu dohadovania ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Na základe vývoja spotrebiteľských cien, miery zamestnanosti, vývoja priemerných miezd, inflácie a pod. s konečnou platnosťou navrhne vláde na schválenie konkrétnu výšku minimálnej mzdy na daný kalendárny rok pre prvý stupeň náročnosti práce. Minimálna mzda v ďalších stupňoch sa prepočítava na základe vopred známych koeficientov.

Ani tohtoročné diskusie okolo výšky minimálnej mzdy nevedli k dohode, preto rezortné ministerstvo navrhlo jej zvýšenie z doterajších 435 eur na 480 eur, čo teda v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi predstavuje najvyšší skok.

■ MZDOVÉ SKOKY

Ministerstvo má predstavu, že po roku 2020 by minimálna mzda na Slovensku mala dosiahnuť šesťdesiat percent z priemernej mzdy v národnom hospodárstve, pričom v roku 2015 sme vykazovali podľa OECD len 37-percentný podiel. Podľa tejto inštitúcie malo najvyšší podiel minimálnej

mzdy na priemernej mzde Francúzska, a to päťdesiat percent a najmenej Grécko tridsať percent. Z krajín V4 dosahovalo Poľsko 41-percentný, Maďarsko 40-percentný a Česko 33-percentný podiel. Vo finančnom vyjadrení bola najvyššia minimálna mzda v Luxembursku – 1 999 eur a najnižšiu malo Bulharsko 220 eur. U susedov v Poľsku je v tomto roku minimálna mzda 454 eur, v Česku 420 eur a Maďarsku 410 eur.

Od prvého januára 2018 dochádza k výraznému zvýšeniu minimálnej mzdy v Česku – na 12 200 českých korún, čo je o jedenásť percent viac ako doteraz. Po tomto zvýšení bude

česká minimálna mzda predstavovať až 40,5-percentný podiel na tamojšej priemernej mzde. Ako sa zmení minimálna mzda v ostatných štátoch V4, zatiaľ nevieme. V tejto súvislosti treba povedať, že výška minimálnej mzdy na Slovensku má vplyv na výšku hodinového nočného príplatku, ktorý musí byť minimálne vo výške dvadsať percent z minimálnej hodinovej mzdy.

■ INÉ MZDOVÉ NÁSTROJE

Najnovší vládný návrh znamená pre zamestnávateľov mzdové a odvodové náklady vo výške sedemdesiat eur mesačne. Z nich zamestnanec dostane tridsať eur v čistom, ostatných štyridsať eur pôjde do štátneho rozpočtu a rozpočtu Sociálnej poisťovne a zdravotných poisťovní. Z uvedeného vyplýva, že zo zvyšovania minimálnej mzdy viac získajú verejné rozpočty ako peňaženka zamestnanca. Podľa názoru podnikateľských združení má vláda k dispozícii iné administratívne nástroje zvyšovania čistej mzdy bez zaťažovania podnikateľov – a síce uplatňovanie vyššieho nezdaniteľného minima a toľko diskutované nižšie dane a odvody.

Pri rýchlym raste minimálnej mzdy, bez rozdielu stupňa náročnosti, ktorý je vyšší ako priemerný rast miezd v národnom hospodárstve, sa totiž stráca konkurencieschopnosť slovenských podnikov voči zahraničným investorom, sú problémy so zamestnávaním ľudí s nižšou kvalifikáciou, môže dôjsť aj k prepúšťaniu či k väčšiemu uplatňovaniu kratších pracovných úväzkov. Treba však povedať, že podnikatelia majú pravdu v tom, že minimálna mzda by sa nemala porovnávať k priemernej mzde za celé národné hospodárstvo, ale podľa sektorov, pretože v textilnom, odevnom priemysle, alebo v sociálnych službách sú výrazne nižšie mzdy, čo napokon platí aj pri nočných príplatkoch, ktoré sú rovnaké pre vrátnické služby, ako aj pre zamestnancov v pekárňach či pri výrobnom páse. Podnikatelia presadzujú názor, že radšej mať prácu s nižšou mzdou ako byť nezamestnaný. Na druhej strane vláda tvrdí, že keď sa darí domácej ekonomike, nech sa darí aj slovenským domácnostiam, s čím sa dá tiež súhlasiť.

NA MARGO

Slovenská ekonomika v druhom štvrtroku 2017 v porovnaní s rovnakým obdobím vlaňajška vzrástla o 3,3 percenta. Odrazilo sa to na poklese nezamestnanosti, ktorá so 6,7 percenta je historicky najnižšia od vzniku SR, aj na raste HDP, na čom sa čoraz viac podieľa spotreba domácností. Vyššie mzdy zas vplyvajú na rast tržieb v maloobchode. Tie vzrástli o vyše osem percent.

Fabriký hľadajú tisíce zamestnancov

Ak však náš hospodársky rast porovnáme s ostatnými krajinami V4, sme na tom najhoršie. Česko dosiahlo za rovnaké obdobie rast 4,5 percenta, Poľsko 4,4 percenta a Maďarsko 3,6 percenta, pričom priemer EÚ bol 2,3 percenta a eurozóny 2,2 percenta. Podľa týchto údajov by sme mohli povedať, že hospodársky rast krajiny čoraz viac ovplyvňuje vlastná menovaná politika centrálnej banky, ktorá nastavuje výmenný kurz vlastnej meny tak, ako ekonomika potrebuje. Toto konštatovanie však neplatí pre slovenskú ekonomiku, keďže euro má spoločný výmenný kurz pre všetky členov eurozóny bez rozdielu potrieb domácej ekonomiky, čo treba pokladať za nevýhodu. A tak sa v rámci krajín V4 musíme uspokojiť aspoň s tým, že máme okrem Česka lepšie ratingové hodnotenie, a preto si na finančnom trhu požičiavame lacnejšie a sme teda aj menej zadlženou krajinou.

Pre všetky štáty Vyšehradskej skupiny, ktorá vznikla pred dvadsiatimi rokmi pod heslom Spoločne do Európy, platí, že trh s pracovnými silami má dostatok voľných miest, ale nájsť kvalifikovaného zamestnanca je takmer nemožné. Aj napriek uvedenému konštatovaniu sa v tomto roku na Slovensku podarilo zamestnať vyše päťdesiat tisíc nových zamestnancov, z toho najviac v automobilovom priemysle, potom v stavebníctve, úbytok nastal vo veľkoobchode, maloobchode a doprave. Nadalej však pretrvávajú regionálne problémy v pohybe pracovníkov, chýbajú najmä absolventi stredných a vysokých škôl technického zamerania. Ministerstvo práce zavádza do praxe národné projekty vzdelávania mladých, ktoré sú zamerané na ich rekvalifikáciu a zlepšenie kvalifikačnej štruktúry pracovných síl. Aj napriek týmto opatreniam treba objektívne priznať, že v miere nezamestnanosti sme v rámci V4 najhorší, keď Poľsko vykazuje 4,8-percentnú, Maďarsko 4,3-percentnú a Česko len 2,9-percentnú nezamestnanosť. Pre poriadok vecí si pripomeňme, že tento ukazovateľ je v Španielsku 17,1-percentný a v Grécku vyše 21-percentný.

V oblasti nezamestnanosti máme dva výrazné problémy – mnoho ľudí dlhodobo bez práce s nízkou kvalifikáciou a tiež so stratou pracovných návykov a takmer pätinu mladých Slovákov, ktorí nepracujú, ale ani neštudujú. Tých prvých treba znovu rekvalifikovať s nádejou, že sa im podarí znovu zamestnať. V druhom ukazovateli sme na tom v rámci V4 opäť najhorší, pretože takmer sedemdesiat percent ľudí vo veku od dvadsať do dvadsaťštyri rokov u nás nepracuje, ale ani neštuduje. V Poľsku je tento ukazovateľ 16,8 percenta, v Maďarsku 15,4 percenta a v Česku len 10,6 percenta. Kritický je stav najmä u mladých ľudí len so základným vzdelaním s podielom na nezamestnanosti vyše päťdesiat percent, pričom priemer v EÚ je tridsaťosem percent. Oproti roku 2002, keď bol podiel mladých Slovákov, ktorí nepracovali ani neštudovali, viac ako tridsať percent, sme dnes na tom výrazne lepšie, ale nemôžeme sa s tým uspokojiť.

Róbert HÖLCZ

Lacné peniaze podporujú rast svetovej globálnej ekonomiky

Globalizácii akoby dochádzal dych

Róbert HÖLCZ – Foto: internet

V doterajšej histórii fungovania ekonomiky sa vystriedalo viacero systémov kolobehu kapitálu, z ktorých terajší, založený na jeho investovaní tam, kde zisky sú najvyššie a dane z nich najnižšie, označujeme pojmom globalizácia. Jej fungovanie však predpokladá odstraňovanie akýchkoľvek prekážok v zahraničnom obchode, čo, samozrejme, vyhovuje silným nadnárodným spoločnostiam, pritom ostatné sa skôr ponosujú.

V ostatnom období však pozorujeme oslabovanie globalizačného procesu, čo môže súvisieť s politickým terajším amerického prezidenta, s neschopnosťou európskych politikov poradiť si s masívnou migráciou, s netušenými budúcnymi dôsledkami odchodu Británie z EÚ a napokon aj s menovou politikou centrálnych bánk, ktoré distribujú do ním podriadeného bankového sektora obrovské masy lacných peňazí, ktoré tak prestali plniť objektívnu funkciu nositeľa hodnôt tovarov a služieb. A takto by sme mohli pokračovať. Na druhej strane však treba objektívne povedať, že globalizácia podporila rast ekonomiky na všetkých kontinentoch, nárast zamestnanosti, vyššie mzdy domácností podporujú ich spotrebu, podniky dosahujú vyššie zisky, čo je spojené s rastom akciových indexov a, samozrejme, i dividend. Namiesto je však otázka, dokedy bude tento stav v globálnej ekonomike trvať.

■ SCVRKÁVANIE VÝNOSOV

Na finančnom trhu je pre väčšinu jeho účastníkov nadbytok likviditných peňazí, ktoré sa investujú a spotrebúvajú, čo prináša vyššie

spomínané nadštandardné hospodárske výsledky. Kto je pritom najmenej spokojný, sú komerčné banky, ktorým vraj na Slovensku klesol zisk v tomto roku až o tretinu. Nie je to celkom pravda, pretože sa porovnáva vlaňajší prvý polrok s tohtoročným, a my vieme, že ich vlaňajší vyšší zisk súvisí s predajom akcií Visa Európe a tiež z vyššieho príjmu dividend od dcérskych spoločností, čo v tomto polroku nebolo.

Nižšie zisky sa však netýkajú všetkých slovenských komerčných

bank. VÚB, UniCreditu a Prime zisk medziročne rastie, na druhej strane Slovenská sporiteľňa, Tatra banka, ČSOB a Poštová banka zaznamenávajú pokles. Jediná banka so stratou bola OTP Banka v objeme takmer 1,8 milióna eura. O ekonomike spomínaných bánk rozhodovali poskytnuté objemy úverov, podnikanie mimo eurozónu, kde sú úroky vyššie aj opatrenia v ich organizačných štruktúrach. Aký bude konečný zisk komerčných bánk na Slovensku, sa z dôvodu, že ich akcie sú verejne

obchodovateľné, nehovorí, s čím však treba počítať je nechota ECB zvyšovať do konca tohto roka svoje základné úrokové sadzby, čo na čisté úrokové výnosy komerčných bánk má zásadný vplyv.

■ NORMALIZÁCIA V BANKÁCH

O raste životnej úrovne väčšiny slovenských domácností sa nedá pochybovať. Svedčia o tom nielen automobilmi preplnené cesty, vypradané zahraničné zájazdy, čoraz viac zastavané stavebné parcely a napokon aj najväčší podiel spotreby domácností na HDP, ale i fakt, že Národná banka Slovenska prijíma opatrenia na obmedzenie úverového ošiaľu. Zatiaľ bez väčšieho úspechu. A tak väčšina účastníkov trhu netrpezlivo čaká, čo sa udeje od začiatku budúceho roka, keď sa ECB rozhodne podľa vzoru americkej, britskej aj českej centrálnej banky znormlizovať vlastnú menovú politiku. Pod tým treba skôr rozumieť ukončenie programu nákupu aktív a zvýšenie svojich úrokových sadzieb tak, aby nedošlo na finančnom trhu k výraznému poklesu likvidity, bez ktorej nie je možné fungovanie trhovej ekonomiky. Ak k tomu dôjde, komerčným bankám sa opäť zvýši úrokový diferenciál medzi úvermi a vkladmi, a tým aj ich zisk. Takisto sa zvýšia úroky na vkladových účtoch s rozdielnou lehotou viazanosti, ktoré doteraz boli nižšie ako vykazovaná miera inflácie, čo v podstate znamenalo ich znehodnotenie. Nespojní budú určite dlžníci predražených nehnuteľností, ktorým sa po skončení fixácie zvýšenia mesačnej splátky. A podľa všetkého nos ovisne aj vlastníkom akcií a dlhopisov.

NA OKRAJ

Koncom roka 1990 som sa ocitol pracovne v Prahe. Média žili takzvanou „pomlčkovou vojnou“, skloňovali sa termíny ako autentická federácia, československý „dvojdomček“ či vlastná európska hviezdička. Aj keď bolo jasné, že vývoj smeruje k suverenite oboch štátov Česka a Slovenska, občas sa objavili na českej strane vášne, prameniace skôr z uzurpovanej samostatnosti ako z úprimnej snahy zachovať československý status quo.

Medzi Dunajom a Vltavou

Mal som možnosť rozprávať sa so vzdelanými ľuďmi, väčšinou z umeleckej branže, ale aj s bežnými robotníkmi či so študentmi v pociťových českých „hospodách“. Väčšinou som narážal na skutočné, občas ale aj hrané začudovanie sa typu: Čo tí Slováci vlastne chcú? Veď už máme demokraciu, a tak hurá spoločne do budovania šťastných zajtrajškov. Aby som bol objektívny, našlo sa aj dosť mojich českých priateľov a známych, ktorí pripustili, že po ekonomickej stránke, ale aj kultúrnej nebola medzi našimi dvomi národmi rovnováha a dlhší koniec povrazu zostával pravidelne v Prahe.

Musíme si uvedomiť, že po celosvetovej eufórii zo „zamatu“ v novembri 1989 sa objavilo množstvo inštitúcií, ktoré viac či menej nezištne chceli pomôcť novému prírastku do rodiny demokratických štátov. Ich kroky viedli zákonite do Prahy, kde ponúkli rôzne podporné programy, sponzoring, stáže a podobne. Najmä v kultúrnej sfére bolo skôr pravidlom ako výnimkou, že hrozienka zo zahraničného koláča mali snahu vyzobrať naši českí kolegovia a na Slovensko sa ich veľa nedostalo. Rozprávali sme sa o tom a východiská sme nenachádzali a ak, tak len utopistické, založené na akejsi primárnej čestnosti a férovosti. Lenže tá je mimoriadne vratká, keď ide o peniaze, a ako znel výrok pripisovaný vtedajšiemu ekonomickému guru Václavovi Klausovi: O peniaze ide vždy až v prvom rade...

Situáciu komplikovala aj istá časť slovenskej intelektuálnej obce. V jej vyjadreniach rezonovala „československosť“ mimoriadne intenzívne, keďže mali celkom určitú obavu o možnej strate uplatnenia sa na českom umeleckom či intelektuálnom trhu. Ich obľúbeným strašiakom bol nacionalizmus, pričom akosi zabúdali na fakt, že sú pre českú kultúrnu scénu zaujímaví najmä pre svoju „slovenskosť“.

Nasledujúci rok počas môjho pobytu v Čechách som už cítil, že vášne pomaly upadajú. Najmä na českej strane, ktorá s pragmatickou seba vlastnou začala raziť heslo, „nech si idú“ a jeho expresívnejšie podoby, pričom istá časť protagonistov sa vyžívala v maľovaní hororových scénárov, ako samostatné Slovensko dopadne.

Neskôr som bol za riekou Moravou aj v roku vyhlásenia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky i prvých pár mesiacov po vzniku samostatného Slovenska a pravidelne niekoľkokrát za rok až dodnes. Môj priateľ režisér sa mi po rokoch zveril: „Nemyslel som si, že to poviem, ale takto je to lepšie. A mne môže veriť. Som dvakrát rozvedený...“

Alexander GOCZ

Pri zrode Ústavy SR stál pred dvadsiatimi piatimi rokmi aj prof. Jaroslav CHOVANEC, CSc.

Kľúčový dokument slovenskej štátnosti

Zhovárал sa Maroš. M. BANČEJ – Foto: autor

Keď sa pozrieme na sumár aktivít prof. Dr. h. c. JUDr. Jaroslava CHOVANCA, CSc., v prvom rade je to ústavný právnik, vysokoškolský pedagóg, advokát, ale aj spisovateľ literatúry faktu a publicista. Na svojom konte má vyše stopäťdesiat knižných publikácií, z ktorých mnohé sú preložené do cudzích jazykov. Predsa len najdôležitejší je fakt, že stál pri zrode Ústavy Slovenskej republiky a významnou mierou sa podieľal na jej vzniku.

• Aký bol prvotný impulz a genéza vzniku Ústavy Slovenskej republiky?

Prípravné práce na ústavách národných republík, teda Slovenskej a Českej republiky, sa začali v zmysle článku 142 odseku 2 ústavného zákona o česko-slovenskej federácii, a to skôr v Slovenskej republike než v Českej republike. Ako dobovú zaujímavosť môžem uviesť, že na sklonku roka 1989 boli zo strany Prahy snahy práve tento článok zrušiť, ale k tomu už pre novembrové udalosti, našťastie, nedošlo. Úvodné práce priniesli pomerne pestrú paletu návrhov Ústavy SR, a tak Predsedníctvo Slovenskej národnej rady uznesením č. 438 z 8. februára 1990 schválilo členov Komisie na prípravu tohto dokumentu. Mal som tú česť byť členom tejto komisie, ktorá pod vedením prof. JUDr. Karola Planka, DrSc., vypracovala prvý variant návrhu ústavy a koncom júna 1990 ho odovzdala Predsedníctvu Slovenskej národnej rady. Tento návrh sa potom stal predmetom politickej a odbornej právnicko-legislatívnej diskusie najmä v poslaneckých kluboch. Východiskom a základom ďalšej práce na spoločnom návrhu ústavy sa stal jeho prvý variant, ktorý bol na základe uznesenia Predsedníctva Slovenskej národnej rady zo dňa 17. decembra 1991 predložený na verejnú diskusiu, najmä prostredníctvom dennej tlačie. Obsahoval napríklad aj návrh na zaradenie hlavy o riešení práv národnostných menšín a etnických skupín, ktorý predostrela Maďarské kresťanskodemokratické hnutie a strana Spolužitie.

• Dôležitým medzníkom na vznik Ústavy SR bol zrejme volebný rok 1992.

Nepochybne! Volby v júni 1992 sa skončili volebným víťazstvom HZDS vo voľbách do Federálneho zhromaždenia ČSFR a do Slovenskej národnej rady. Tým sa vytvorili podmienky na to, aby novozvolená SNR 17. júla 1992 schválila Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Bolo to iste zadostučenie pre všetkých, ktorí vynaložili veľké úsilie na ceste k samostatnému Slovensku. Bol to najmä občianske iniciatívy 61 krokov k slovenskej identite – Zvrchované Slovensko, Korene, Štúrova spoločnosť, Syntéza 90, Slovenské národnodemokratické hnutie a v neposlednom rade aj Matica slovenská. Práve od týchto, pre samostatnosť Slovenska zapálených ľudí vyšiel aj jeden z návrhov Deklarácie o zvrchovanosti, ktorý bol publikovaný 14. februára 1991 v dennej tlači a ktorý prostredníctvom svojej delegácie v tom istom mesiaci doručili Františkovi Mikloškovi, vtedajšiemu predsedovi Slovenskej národnej rady. Len kvôli historickej presnosti uvediem, že vedúcim delegácie bol Roman Kaliský, členovia Milan Ferko, moja osoba, Viliam Hornáček, Jozef Magala, Bartolomej Kunc, Peter Brňák a Dušan Kuzma.

• Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky teda definitívne odštartovala nevyhnutné smerovanie k našej ústave.

Určite mala veľký vplyv na prípravu, obsah, ale aj na samotný schvaľovací proces. Stačí si pripomenúť jej úvod: „Touto deklaráciou Slovenská národná rada vyhlasuje zvrchovanosť Slovenskej republiky ako základ suverénneho štátu slo-

venského národa.“ Nasledujúci návrh Ústavy SR vypracovala expertná skupina SNR, ktorá pritom využila dovedy existujúce návrhy. Túto expertnú skupinu viedol prof. JUDr. Milan Čič, DrSc., ktorý so mnou posledný variant návrhu ústavy viackrát prerokoval a potom napísal list Vladimírovi Mečiarovi a Ivanovi Gašparovičovi, že predmetný návrh môže byť vládny návrh. A tak sa aj

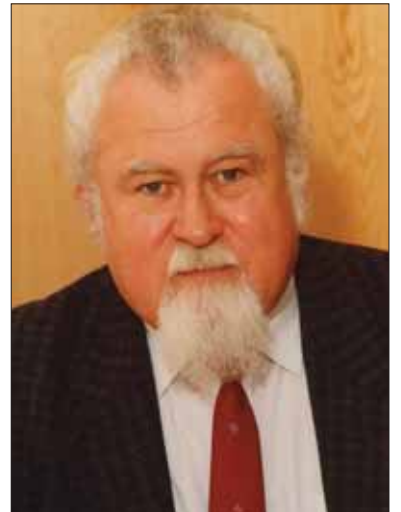
Profesor Jaroslav CHOVANEC nechýbal od začiatku deväťdesiatych rokov takmer pri žiadnom zo štátoprávných aktov smerujúcich k samostatnému Slovensku.

stalo a návrh Ústavy SR bol vo všetkých prípadoch z verejnej diskusie predložený na prerokovanie SNR ako vládny návrh. Po búrlivej diskusii a demonštratívnom odchode poslancov za MKDH a Spolužitia, ako aj nehlasovaní poslancov za KDH bola Ústava SR 1. septembra 1992 veľkou väčšinou poslancov schválená. Konkrétne za ňu hlasovalo 114 poslancov SNR. Nasledne bola slávnostne podpísaná predsedom SNR Ivanom Gašparovičom a predsedom vlády SR Vladimírom Mečiarom, a to dňa 3. septembra 1992 v Bratislavskom hrade. V Zbierke zákonov bola publikovaná 1. októbra 1992 a odvtedy nadobudla aj účinnosť. V plnom rozsahu však nadobudla svoju účinnosť až dňom 1. januára 1993, keď sa Slovenská republika v zmysle ústavného zákona FZ ČSFR č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky konštituovala ako samostatný, suverénny a nezávislý demokratický štát, teda ako jeden z nástupníckych štátov po zániku ČSFR.

• Bol to v tom období aj čas veľkých emócií. Ako si na to spomínate?

Všetci, ktorí sme sa na tejto zložitej a často doslova mravčej práci podieľali, sme si vydýchli. Aj keď to zrejme časť širokej verejnosti nevníma ako vec kľúčovej dôležitosti, až prijatím ústavy sa slovenský emancipačný proces zavŕšil. Samozrejme, na nejaké veľké oslavy nebol ani čas, keďže už pred rôznymi expertnými skupinami stáli úlohy spojené s delením majetku oboch už suverénnych štátov, ktoré vonkoncom neboli jednoduché a ktorých dosah pociťujeme azda dodnes. Stačí si spomenúť, ako dopadla československá námorná flotila a kto aj napriek pôvodným dohodám používa pôvodnú štátnu vlajku Česko-Slovenska. Rád by som však odcitoval slová Ivana Gašparoviča, ktoré vyslovil v tých pohutých časoch. Okrem iného povedal: „Prežívame historickú chvíľu. Sloven-

ská národná rada schválila Ústavu Slovenskej republiky a dnes sme ju slávnostne podpísali. Historickosť a dalekosiahly význam tohto aktu vidíme v tom, že Ústava Slovenskej republiky je dokumentom najvyššej právnej sily, ktorým sa zakladá suverénna slovenská štátnosť. Jej význam spočíva v tom, že ak odhliadneme od ústavy z roku 1939, ktorá vznikla za mimoriadne nepriaznivých medziná-

Autorské portfólio prof. Jaroslava CHOVANCA obsahuje nie menej ako stopäťdesiat odborných titulov i literatúru faktu. Významný je aj jeho podiel na tvorbe Ústavy SR.

o humanistické ciele, dávajúce záruky slobodného života, rozvoja duchovnej kultúry a hospodárskej prosperity, ktoré sú dôležitým základným východiskom pri budovaní samostatného štátu – Slovenskej republiky. Keby som to zhrnul, tak preambula svojím obsahom predstavuje filozofiu na interpretáciu, ako aj používanie Ústavy SR v spoločensko-politickej a ústavnoprávnej praxi. Už len pre túto jej kľúčovú úlohu by mala byť v oveľa väčšej miere súčasťou občianskeho a právneho vedomia občanov. V tomto vidím ešte rezervy, napríklad v našom školstve, ktoré by malo mladých ľudí viesť k národnej hrdosti a občianskej zodpovednosti a angažovanosti práve aj cez poznanie preambuly Ústavy SR.

• Na záver by som sa chcel spýtať, ako obstojí naša ústava v porovnaní s ostatnými európskymi štátmi?

Chcel by som zdôrazniť, že Ústava SR je porovnateľná s hociakou ústavou vyspelých štátov Európy. Kladné hodnotenie našej ústavy potvrdzuje i stanovisko parlamentného zhromaždenia Rady Európy z obdobia prijímania SR do Rady Európy z 11. júna 1993, v ktorom sa okrem iného hovorí: „Nová ústava, ktorá vstúpila do platnosti 1. januára 1993, utvára zo Slovenskej republiky štát, ktorý uznáva vládu zákona a zaručuje ľudské práva a základné slobody.“ Na margo ústavy SR sa tiež kladne vyjadril aj významný právnik súdca Európskeho súdu pre ľudské práva prof. Pettiti, ktorý v súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Rady Európy označil našu ústavu doslova za vzorovú, a prezident Európskej komisie pre ľudské práva prof. Stefan Trechsel na slávnostnom zhromaždení Maticy slovenskej v Diviakovoch pri príležitosti piateho výročia Ústavy SR povedal: „Ústava Slovenskej republiky spĺňa všetky predpoklady demokratickej ústavy a má všetky princípy demokratických a humanistických zásad.“

Čo dodať na záver? Môžem len konštatovať, že Ústava Slovenskej republiky je životaschopná a vytvorila predpoklady na budovanie demokratického právneho štátu a na vstup Slovenska do Európskej únie. Dlhoročné snahy zapálených vlastencov a odborníkov z oblasti ústavného práva v nej zosobnili výsledok svojho úsilia za samostatné a zvrchované Slovensko. Na to by sa nemalo zabúdať a to by sa malo pripomínať nielen prvého septembra, ale vždy, keď sa vedie spoločenská diskusia o ďalšom smerovaní nášho štátu. O to viac, že súčasné politické a ekonomické pnutia v Európe kladú pred Slovensko nové výzvy, ale i problémy.

Dvadsať prvá kapitola celoštátneho folklórneho festivalu Slovákov v Maďarsku

Slovenské spevy a tance v maďarskej Banke

Marián ŠIMKULIČ – Foto: Ludové noviny/www.luno.hu

Banka je obec v niekdajšej Novohradskej župe v obvode Rétság, kde sa na terajšom maďarskom území usídlili Slováci už pred tristo rokmi. Aj v súčasnosti dve tretiny z približne sedemsto obyvateľov rozumie slovenčine. Maďarský ekvivalent Bánk zrejme pochádza od slova baňa – v zmysle ako kúpeľ, čo dokrešuje aj jazero v katastri obce. A práve v amfiteátri na jeho brehu sa nedávno uskutočnilo Novohradské národnostné stretnutie, ktoré už píše polstoročnú históriu, a tiež dvadsiaty prvý Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku.

Dvadsať prvý Celoštátny folklórny festival Slovákov v Maďarsku otvorili najmladší účinkujúci galaprogramom Ratolesti – ratolestky. Kultúrny program potom pokračoval vystúpeniami celého radu folklórnych telies Slovákov zo zahraničia i z domoviny.

Predsa Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Ján VARŠO a predstavitelia Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Anton PAULÍK, Alžbeta HOLLEROVÁ RACKOVÁ (zľava) počas slávnostného otvorenia festivalu.

Festival otvoril program s príznačným názvom Melódie pri jazere, v ktorom sa predstavili Karancz Old Boys zo Šalgótarjánu, ľudová hudba Csibaj Banda z Jače a Kapela Smyki z poľskej Olešnice. Plánovaný krojovaný sprievod sa tentoraz organizátori rozhodli vynechať pre tropické horúčavy, lebo nechceli riskovať zdravie účastníkov...

■ DAJ, BOH, ŠTASTIA...

Hymnická pieseň Slovákov v Maďarsku Daj, Boh, šťastia... zaznela na začiatok samotného kultúrneho programu. Po príhovore starostu Banky Andrása Ivanicsa predseda Slovenskej samosprávy Novohradskej župy Ladislav Faludi uviedol: „Stretnutie nás spája a znamená pre nás ďalšiu príležitosť zachovať náš jazyk, zvyky, kroje, kultúru, identitu a spolupatričnosť.“ Ružena Egyedová Baráneková, predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku, ktorý je hlavným organizátorom podujatia, zdôraznila: „Citíme sa

tu dobre a spoznáme kultúru slovenskej národnosti a Slovákov zo Slovenska. Keby ste nemali záujem, ani my by sme tento festival neorganizovali.“ Predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku (CSSM) Alžbeta Hollerová Račková pripomenula: „Je veľká vec, že už vyše päť desaťročí sa nájdú oduševnení ľudia a odborníci, ktorí pripravujú účastníkov, a zakaždým sa nájdú telesá, ktoré prídu ukázať, čo si osvojili zo slovenského folklóru. Pri sformulovaní cieľov školskej koncepcie sme sa opierali o tieto tradície. Ide nám o to, aby deti nadobudli k nim citový vzťah a oboznámili sa s minulosťou, folklórom a tradíciami svojich predkov.“

Na to sú zamerané aj aktivity CSSM – na vytvorenie personálneho zázemia a finančnej pomoci. Vedúci kabinetu spomínanej organizácie Anton Paulík to vyjadril slovami: „Usilujeme sa o to, aby peniaze určené na národnostné ciele boli použité na akcie a činnosť.“

Predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Ján Varšo vo svojom príhovore zdôraznil: „Slovenský folklór sa nekončí na hraniciach Slovenska. Folklór zo zahraničia obohatený v prostredí, v ktorom sa vyvíja, je súčasťou slovenského národného bohatstva a národnej kultúry.“

■ OD KRSTU PO DOSPELOSŤ

Potom sa už amfiteáter v Banke rozozvučal a roztancoval slovenskými piesňami a tancami. Najskôr v galaprograme Ratolesti – ratolestky – Od krštenia po mládenectvo a dievčensťvo vystúpili detské slovenské a tanečné skupiny z Agárdu, Alkáru, Bánku, Ďurky, Luciny, Pišpeku, zo Slovenského Komlóša a z Veňarca. Nasledovali ich víťazi celoštátnej súťaže Slovenské spievanky – folkloristi z Čuvaru, Novej Huty, Budapešti, Veňarca, zo Slovenského Komlóša, z Malého Kereša, zo Šalgótarjánu a z Mihálygerge. Hostami zo Slovenska boli folklórny súbor Čierťaž z Nemeckej, ľudové hudby Javorinka

z Pliešoviec a Svrčkovci a tiež víťaz celoštátnej televíznej súťaže Zem spieva folklórny súbor Urpín z Banskej Bystrice. Medzi jednotlivými vystúpeniami sa o zábavu postarala dvojica Juraj Matiaš a Mária Kropáčová v dialógových scénkach kmotra a kmoty. Súčasťou podujatia bola výstava fotografií v galérii na plote, stánok tradičných ľudových remesiel a slovenských gastronomických špecialít.

■ V NÁRODNOSTNOM DOME

Kým veľkolepé národnostné oslavy odzneli, pričom pri opisovaní ich priebehu a dramaturgie sme si pomáhali svedectvami miestnych organizátorov a Ludovými novinami, týždenníkom Slovákov v Maďarsku, vyzvedali sme sa, ako funguje národnostný život v obci. V slovenskom národnostnom dome v Banke nás privítala Mária Hudecová Ivaničová, aby nám ukázala gazdovský dom, kde žila typická slovenská rodina. A tak sme mohli obdivovať tunajšie hontianske kroje či zoznámiť sa s ľudovými zvykmi. Objekt sa chystajú ešte doplniť vybudovaním studne. Naša sprievodkyňa nás pohostila tunajšími typickými koláčmi, ktoré upiekla členka ich speváckej folklórnej skupiny, a pozvala nás na nácvik. Keďže v lete sa roztrhlo vreco s pozvánkami na vystúpenia, ďalšie vystúpenie na nich čaká už najbližšiu nedeľu...

Na nácviku sme očakávali, že väčšinu členiek speváckej skupiny bude tvoriť staršia i stredná generácia. O to milšie bolo tvrdenie, že staršie ženy si berú na nácviky aj svoje vnučky. Lenže vrcholilo leto a prázdniny, na nácviku sa zúčastnila iba jedna z najmladšej generácie, ale počas školského roka ich podľa tvrdenia prichádza viac. Ďalším prekvapením bol repertoár. Popri tradičných hontianskych piesňach sme si spoločne zaspievali mnohé slovenské pesničky – od tých západniarskych či stredoslovenských až po východniarske. Napokon, členky skupiny často a rady chodia do Slovenska. Aj prostredníctvom folklóru i návštevami udržiavajú Bankovčania svoj vzťah k Slovensku a jeho tradíciám.

BESEDNICA

Za ostatných sedem rokov som sa neraz zamýšľal nad príčinami javu, s ktorým sa stretávam na folklórnych festivaloch. Účinkujúci na javisku podávajú špičkové výkony: speváci spievajú intonačne čisto, vrúcne, pôsobivo, dojmvato, temperamentne, so zlatom v hrdle, hudobníci sa idú doslova roztrhať, sláčiky huslí sa na strunách len tak mihajú, cimbalistove ruky s paličkami tiež. Tanečníci tancujú odušu, pri pohľade na to všetko by sa aj kamene pohli, keby mali oči a uši a – obecenstvo nič.

Pod holým nebom...

Naozaj akoby bolo z kameňa alebo z dreva. Nereaguje adekvátne na výkon ľudových umelcov, a ak aj, tak iba veľmi skúpo, nijaké hlasné bravó alebo aplauz v stoji, len akýsi náznak potlesku, prípadne len taký formálny, zdvorilostný, aby sa nepovedalo. Ak sú úmorné, tridsaťšťuroňové horúčavy s jasnou oblohou a so slnkom, ktoré svieti divákovi rovno do očí, dá sa to pochopiť. Nadmerné teplo výrazne sťažuje akékoľvek vnímanie. Ľudia sú z neho unavení, najmä tí starší. Ďalší faktor, ktorý môže mať vplyv, je nadmerná prítomnosť obchodných stánkov. Obecenstvo je nimi neraz obkolesené zo všetkých strán. Ľudia sa v jednom kuse tmolia hore-dolu, kupujú občerstvujúce nápoje, hračky pre deti, cukrovinky, tie pobejú z jedného konca hladiska na druhý. Rodáci, čo sa dlho nevideli, sa hlučne vitajú. Noví a noví diváci prichádzajú počas vystúpenia účinkujúcich a hľadajú si miesto na sedenie i na státie. Takto je publikum ustavične rozptyľované, a aj keď sa viacerí diváci veľmi usilujú pozorne vnímať dianie na javisku, darí sa im to len čiastočne. Potom aj potlesk býva často len symbolický. Ak v takto festivalové nedelne popoludnie účinkuje tesne po sebe osem či až desať súborov, hoci všetky podávajú chvalyhodný výkon, aj toto môže spôsobiť nadmernú únavu divákov.

Všetkého veľa škodí, aj krásy. Ak je pritom v hľadisku veľa divákov, ktorí často chodia na festivaly a sú zvyknutí na naj-najvýkony, aj toto môže byť negatívny faktor. Takých divákov len tak „hocičo“ nevzruší. Pri účinkovaní pod holým nebom, navyše s nepriestorovou ozvučovacíou technikou, no pritom veľmi hlučnou, ktorá doslova pili uši, sa kontakt s publikom nadväzuje ťažšie ako v uzavretých priestoroch koncertných a estrádnych sál. Márne účinkujúca humoristka a speváčka vyzýva divákov na spoluprácu, tí sedia ďalej meravo – ako sochy. Ohlas je nulový a reakcie tiež. V neposlednom rade to môže spôsobovať aj skutočnosť, že mnohí diváci vedia, že viaceré profesionálne súbory dostanú za vystúpenie honorár (čím je súbor známejší, tým vyšší). A potom sa v ich hlavách môžu miháť aj takéto myšlienky: „Tak vy beriete za jedno vystúpenie toľko peňazí a my vám máme ešte aj tlieškať do roztrhania tela? Figú borová! Ak nepodáte nadľudský výkon, ani prstom nepohneme, aby ste vedeli!“

Pod holým nebom je všetko akési iné, kdeže uzatvorené priestory! Človek tu má očividne viacej slobody, no aj anonymity, čiže automaticky aj menej spoločenskej disciplíny a ohľaduplnosti, a to možno v mojej hlave vyvoláva toľko znepokojivých otázok. Možno by mi mohol niekto povedať: „A čo ak je spomínaná vlažnosť spôsobená tým, že folklór sa dnes pociťuje už ako anachronizmus?“ Dobré, ale prečo sa mu potom venuje toľko neraz aj mladých ľudí a prečo im nadsené tliešky nielen obce, domáce regióny, ale aj celé národy?

Milan ZELINKA

Slováci pod Bihorskými vrchmi v Rumunsku nezabúdajú na domovinu

Folklórny festival v Čerpotoku voňal dobrotami

Text a foto: Gabriela HAMRANOVÁ

S príchodom leta akoby sa vreco roztrhlo s podujatiami Slovákov v zahraničí i doma na Slovensku. Už trinásty rok sa medzi ne úspešne radí medzinárodný folklórny festival v Rumunsku – Mládežnícky folklórny Čerpotok. Prvý raz sa tu folkloristi stretli v roku 2004 počas osláv 150. výročia príchodu Slovákov do tejto lokality na úpätí Bihorských vrchov. Pomenovanie získala podľa potoka – Cerový potok, s brehmi a úbočiami porastenými cerovými lesmi. Aj tento rok sa ich tu zišlo okolo tristo účinkujúcich. Hlavným organizátorom festivalu je Demokratický zväz Slovákov a Čechov v Rumunsku, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Miestne zastupiteľstvo Siplak, Ministerstvo kultúry Rumunska a Župná rada Bihoru.

Všetkým patrí za nasadenie poďakovanie, vďaka a obdiv si zaslúžia najmä domáci organizátori pod vedením Adriána Merku a Františka Merku. Ved' prijáť v malej obci toľkých účastníkov či návštevníkov, postarať sa o nocľah, o stravu pre všetkých, o plynulý priebeh programu a o všetko, čo k tomu patrí, iste nie je jednoduché. Prípravy folkloristov na vystúpenia sa začali už 14. júla podvečer skúškami v reálnom prostredí. Na otvorení 15. júla sa zúčastnili vzácní hostia – veľvyslanec SR v Rumunsku Ján Gábor,

predsa Úradu Slovákov žijúcich v zahraničí Ján Varšo, poslanci rumunského parlamentu a predstavitelia župných a miestnych úradov, generálny

Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku v obci Čerpotok. Odtiaľ sa vydal krojovaný sprievod obcou do amfiteátra, kde sa konala

Trinásť Mládežnícky folklórny Čerpotok už tradične otvára krojovaný sprievod touto slovenskou obcou na úpätí Bihorských vrchov v Rumunsku. V tomto roku v ňom kráčalo vyše tristo účinkujúcich.

konzul SR v Maďarsku Igor Furdík, riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej Zuzana Pavelcová a ďalší. Oficiálne festival otvorilo vztýčenie rumunskej a slovenskej štátnej vlajky a vlajky EÚ pred sídlom pobočky

prvá časť kultúrneho programu. Po otváracom prejave a pozdravných príhovoroch sa v ňom predstavili súbory Slovákov z Rumunska – Cerovina (aj názov domáceho folklórneho súboru sa odvíja od cerových lesov) spolu

s detským súborom Cerovina, FS Lipka z Bodonoša a Datelinka z Varzafa. Zo zahraničia prišli Slovenský kultúrno-osvetový spolok z Erdevika (Srbsko), SKUS Fraňo Strpač z Markovca Našického (Chorvátsko), Zelený javor z Krempáču (Poľsko) a zo Slovenska zo Skalice folklórny súbor Skaličan. Všetky vystúpenia si vyslúžili obdiv divákov, čo vyjadrili úprimným dlhotrvajúcim potleskom. A keďže festival sa každý rok zameriava na určitú tému, tentoraz to bola tradičná bihorská zabijačka v podaní súboru Cerovina, ktorá priblížila zvyky a obyčaje, ale realisticky mimo javiska aj jednotlivé jej postupy až po spracovanie mäsa na produkty. Takže amfiteátrom sa niesli nielen ľudové spevy a povedačky, súvisiace so zabijačkou, ale aj vône rôznych dobrôt.

Sprievodné podujatia – ako tanečná škola či tanečná zábava v amfiteátri – tiež prispeli k dobrej atmosfére. Nasledujúci deň pokračoval nedelňou svätou omšou v miestnom kostole a druhou časťou slávnostného programu. Podvečer dospel k svojmu záveru a po vyhodnotení sa folkloristi rozchádzali v dobrej nálade a s priánim znovu sa stretnúť na javisku či v hľadisku amfiteátra v Čerpotoku.

Pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa sformovala prvá rota armádnych výsadkárov – II. časť

Padákoví strelci na slovenskom nebi

Ján DIBALA – Reprofoto: Igor MEŠKO

V minulom vydaní Slovenských národných novín (SNN 35) sme publikovali málo známe fakty o prvých slovenských armádnych výsadkároch, o formovaní jednotky padákových strelcov a o ich výcviku, výzbroji a výstroji a prvých prezentáciách pred armádnym velením i verejnosťou. V chronologickom slede udalostí sme sledovali túto súčasť Slovenskej armády od leta 1943 až po dni vypuknutia Slovenského národného povstania. V priebehu augusta 1944 padákových strelcov zaraďovali do hliadok s cieľom chrániť letisko Tri Duby, objekty letiska a tamojšej Leteckej školy...

Po vyhlásení SNP veliteľ výsadkárov nadporučík Juraj Meško prešiel s celou jednotkou na stranu povstaleckej armády. Rota padákových strelcov organizačne podliehala leteckej skupine a tvorila zálohu Veliteľstva 1. čs. armády na Slovensku.

PLANÝ POPLACH

Už v noci z 29. na 30. augusta dostali padákoví strelci prvú bojovú úlohu. Vojenský prieskum hlásil že od Žarnovice na Zvolen sa blíži veľká nemecká autokolóna. Výsadkári dostali rozkaz vyhodit' most cez Hron, aby Nemci tadiaľ neprešli. Našťastie sa ukázalo, že informácie prieskumu neboli presné. Kolónu nákladných áut tvorili vozidlá piešťanskej leteckej posádky, ktorá sa pod velením stotníka Haluzického presúvala na povstalecké územie...

Ďalšiu úlohu parašutistom priniesli hneď nasledujúce dni. Letecký personál z Piešťan bol vítanou podporou pre povstaleckú armádu, ale na tamojšom letisku zostali v hangároch veľmi potrebné lietadlá Ju-87D5 Stuka a Messerschmidt Bf 109-G6. Štáb povstaleckého armádneho velenia vypracoval odvážny plán akcie na ich záchranu a opätovné získanie, čo sa malo uskutočniť ešte 30. augusta alebo 1. septembra. Plán akcie spočíval v násilnom obsadení piešťanskeho letiska, zabratí a prelete lietadiel na letisko Tri Duby. Akcia ráta s momentom prevzatie a hlavné ťažisko operácie pripadlo padákovým strelcom. Nemecký bombardovací nálet na letisko Tri Duby a zničenie viacerých lietadiel, s ktorými sa pri akcii v Piešťanoch ráta,

MEMOÁRE A SPOMIENKY

tento plán zmaril. Okrem toho Nemci už 1. septembra preleteli so všetkými zaisťovacími bojovými lietadlami slovenských vzdušných zbraní z Trenčína a Piešťan na letisko Malacky.

Padákových strelcov potom chceli nasadiť na opätovné dobytie municičných skladov v Kvetnici, ktoré sa dostali do rúk Nemcov. Ani tento plán sa však neuskutočnil...

ZMARENÉ ZÁMERY

V prvej polovici septembra sa výsadkári podieľali na udržiavaní poriadku v obciach, kde prevládalo nemecké obyvateľstvo. Velenie povstaleckej armády pritom nevenovalo dostatočnú pozornosť juhozápadnému smeru, odkiaľ sa presúvala z Protektorátu rýchlo zorganizovaná nemecká motorizovaná bojová skupina zbraní SS Schill a reálne ohrozovala povstalcov práve z juhozápadu. Rýchlo postupovala cez Trnavu, Nitru na Topoľčany za podpory letectva. Cestou získala bohatú korisť zbraní, áut a pohonných hmôt v skladoch v Zemianskych Kostolnoch. Už 13. 9. septembra. Nemci obsadili Prievidzu, odkiaľ hrozilo, že preniknú do Turca alebo do Pohronia, a tak mohli ohroziť Zvolen i Banskú Bystricu. Po obsadení Nemeckého Pravna sa nemecké jednotky opäť rozdelili. Prvá časť skupiny Schill postúpila do priestoru Maizel (dnes Vyšehradné), kde zaujala obranné postavenie. Druhá časť postúpila do priestoru Gajdel (dnes Kľačany), kde sa zakopala. Poobede 19. 9. obidve nemecké skupiny napadli hlbokými náletmi stíhači 1. čs. stíhacieho pluku z letiska Zolná.

Náčelník štábu povstaleckej armády mjr. gšt. Július Nosko vydal rozkaz na presun armádnych záloh do priestoru Handlovej a Turca a podriadil ich 3. taktickej skupine (plk. gšt. Kunu).

Spoločný zoskok padákových strelcov počas základného výcviku pri Žiline, ktorý mohli sledovať nielen armádni predstavitelia, ale aj verejnosť.

Padákoví strelci ako čestná stráž na bradlianskej Mohyle na uctenie si pamiatky M. R. Štefánika 4. mája 1944.

V Slovenskom národnom povstaní bojovali padákoví strelci spoločne s príslušníkmi 2. paradestantnej brigády, ktorá sa sformovala väčšinou zo Slovákov v ZSSR.

Dňa 19. 9. 1944 bola Padáková škola na „rotu parašutistov“ s dvoma časťami. Jednej velil npor. Meško a druhej jeho zástupca npor. Bičanovský. Rota parašutistov bola organizačne začlenená do 26. pešieho práporu ako jeho druhá rota, ktorej velil kpt. Emil Kapišinský. Ich úlohou bolo spolu s pešími jednotkami a francúzskym partizánskym oddielom prehradiť smer útokov z Nemeckého Pravna do údolia Turca cez Majzel, Jasenovo a Rudno, ako aj cez Gajdel a Kláštor pod Znievom. Parašutisti sa výstrojom a výzbrojou podobali na nemeckú jednotku, preto musel NŠ mjr. Nosko upozorniť všetkých veliteľov na túto skutočnosť.

Rota parašutistov sa ešte 19. 9. presunula z kasární vo Zvolene do Turčianskych Teplic a odtiaľ do obce

Moškovec, kde sa rozdelila. Nadporučík Meško s 1. časťou bol nasadený do priestoru Gajdel s úlohou chrániť prístupovú cestu na Kláštor pod Znievom. Vyslal prieskum zo smeru od Nemeckého Pravna k dedine Vrúcku, ktorý sa potom zakopal v serpentínach nad Gajdelom. Ráno 20. septembra Nemci za pomoci domáceho obyvateľstva zaútočili na Gajdel a podarilo sa im obsadiť aj Vrúcko. Čata parašutistov dostala rozkaz na ústup neskoro a len zázrakom sa im podarilo ustúpiť pod ťažkou paľbou nepriateľa cez Moškovec do Čremošného. Druhá čata pod velením npor. Bičanovského sa presunula deň predtým z Moškovca do priestoru Majzel (Vyšehradné) – Jasenovo – Rudno, kde mali za úlohu obsadiť kótu 829 Vyšehrad, ktorú však už obsadil nepri-

ateľ s pomocou domácich príslušníkov Deutsche Partei (DP) z Nemeckého Pravna. Dostali sa do mínometnej paľby a museli ustúpiť do Jasenova. Na druhý deň sa pripravoval protiútok z Jasenova, ktorý mala začať jedna pešia čata podporovaná časťou parašutistov. Na chybný rozkaz kpt. Kapišinského obidve čaty postupovali odkrytým terénom, kde ich napadlo nepriateľské delostrelectvo. Čata pešiakov sa dala na neorganizovaný ústup a odpor kládli len parašutisti 2. čaty, ktorí až do rána 21. 9. tvorili zadný voj, aby umožnili ústup hlavných síl 5. taktickej skupiny z Turca, ktorý bol zavinený aj chybou velenia armády.

ŠIBENIČNÝ VRCH

Pre parašutistov to boli prvé bojové skúsenosti. Obidve čaty parašutistov sa opäť 21. 9. spojili v Čremošnom, odkiaľ ich presunuli do Lučatina na krátky odpočinok a dozbrojenie.

Na základe novej situácie nariadil NŠ povstaleckej armády 25. 9. jednotkám 3.TS prehradiť smer nemeckého postupu na Svätý Kríž nad Hronom, preto sa ešte v ten deň parašutisti presunuli z Lučatina k Svätému Krížu, opäť ako súčasť práporu kpt. Kapišinského. Na úpäť svahu Šibeničný vrch obsadili približne kilometrový úsek obrany od obce Lutilla až po les vo vzdialenosti tristo metrov od mesta. Ich úlohou bolo brániť prístup k ceste na Zvolen. Právym susedom v obrannom postavení bola čata ťažkých guľometov, ľavým partizánska jednotka. Meško upustil od kopania súvislých zákopov v kamenitej pôde a nariadil mužstvu vyhlbiť jednotlivé okopy pre dvoch stojacích strelcov. Bola to drina, preto niektorí parašutisti súvislých zákopov v kamenitej pôde a nariadil mužstvu vyhlbiť jednotlivé okopy pre dvoch stojacích strelcov. Bola to drina, preto niektorí parašutisti dávali najavo svoju nespokojnosť. Počas bojov však blahorečili veliteľovi za jeho predvídavosť. Rota parašutistov tu zničila šesť nákladných áut a dve ďalšie poškodila, zničila nepriateľskú autokolónu a delostreleckú batériu. Napriek maximálnemu úsiliu a ťažkým bojom nemecké jednotky obsadili 27. 9. Žarnovicu a postúpili k Hliníku nad Hronom a Dolným Hámrom. Nepriateľ začal 2. 10. útok na Svätý Kríž nad Hronom, ktorý bránili partizánske jednotky. Mohutná delostrelecká a mínometná paľba najviac zasiahla zle maskovanú obranu pešiakov. Rota výsadkárov nechala prejsť nemecké tanky cez most, počkali si na pechotu, ktorá sa na dvoch automobiloch priblížila k mostu, kde ju napadli, a tak pechotu nechránenú tanky sa museli vrátiť do Svätého Kríža. V nemeckom večernom situačnom hlásení sa uvádzalo, že tieto kvalitné parametre obrany sa dosiahli iba zásluhou ruského velenia. Nemci nechceli pripustiť, že ich útok stroskotal na odhodlanej obrane čisto slovenskej jednotky.

Veliteľ práporu poveril ráno 5. 10. rotu parašutistov úlohou zabezpečiť ochranu pancierového vlaku Štefánik pri jeho pokuse o prehradenie nemeckého vltomu na Starú Kremničku z lesov Lutily. Npor. Meško mal proti tomuto rozkazu vážne výhrady, lebo nebolo možné postupom v otvorenom teréne z obidvoch strán pancierového vlaku využiť bojové nasadenie výsadkárov v útoku. Parašutisti boli takto vystavení priamemu ostreľovaniu a riziku veľkých strát. V spolupráci s výsadkármí pancierový vlak zlikvidoval predsunuté guľometné hniezda nepriateľa, no privolať na seba prudkú delostreleckú paľbu. Nakoniec sa podarilo pod krytím parašutistov presunúť pancierový vlak do tunela a zostať pod ochranou parašutistov. Pancierový vlak sa potom presunul z dostrely nemeckej delostreleckej a mínometnej paľby do Hronskej Breznice. Parašutisti organizovane ustúpili do obce Pitelová a ešte v noci boli opäť nasadení do obrany na čiare Jalná – Trnavá Hora. Tu im bol zverený úsek vpravo od cesty, kde čakali na nepriateľa. Ráno 7. 10. o 8.35 hodine spustili nemecké jednotky prudkú delostreleckú

a mínometnú paľbu na Trnavú Horu. Povstalci vrátane parašutistov opakovaný útok odrazili na čiare Kľačany – Trnavá Hora a zahnali nepriateľa až do Pitelovej, kde sa zachytil. O 11.50 hodine pokračoval sústredený nemecký útok s nemeckou pechotou na pravé krídlo peších jednotiek, ktoré boli po dvoch hodinách boja odrezané a parašutistom hrozilo obklúčenie, preto npor. Meško nariadil ústup smerom na Hronskú Dúbravu. Na stiesnenom priestore tu došlo k veľkej koncentrácii povstaleckých jednotiek, vozidiel a zbraní. Rota parašutistov sa opäť rozdelila. Na ľavú stranu Hrona sa prebrodila 2. čata npor. Bičanovského s úlohou postupovať smerom na Budču. Sústredenie veľkého množstva vojakov neuniklo pozornosti Nemcov a o 14.30 hodine zaútočilo na priestor zhromaždenia a na pancierový vlak sedem lietadiel Ju87 v sprievode stíhačky. Podaril sa im prvý strmhlavý nálet, odhodili časť bômb, stromovali sa a prešli znovu do strmhlavého letu. V jeho úspešnom dokončení im zabránili povstalecké stíhačky La-5FN, ktoré ich vo vzdušnom súboji prinútili chaoticky odhodit' zvyšky bômb mimo cieľa. Viacerí príslušníci parašutistov boli zranení, sám veliteľ druhej čaty Bičanovský sa dostal do šoku z bombardovania. Aj pancierový vlak mal niekoľko ranených.

Dňa 8. 10. boli konečne do tohto priestoru predsunuté jednotky 2. čs. paradestantnej brigády. Tuhé boje pokračovali až do 13. 10. 1944, keď boli nemecké jednotky donútené ustúpiť až za Jalnú. Pokiaľ išlo o rotu parašutistov, velenie povstaleckej armády rozhodlo, že v prápore kpt. Kapišinského ich vystrieda jazdecká rota npor. Laurinca. Cieľom výmeny bolo poskytnúť parašutistom krátky odpočinok i čas na ich reorganizáciu. Plánovalo sa presunúť ich letecky do Lvova a neskôr pričleniť k slovenskej kombinovanej peruti mjr. Júliusa Trnku, v rámci ktorej sa mali preškoliť na palubných strelcov lietadiel Il-2 a bombardovacích Pe-2. Tak sa skončila cesta Padákovskej školy, ktorej velil npor. J. Meško.

ZOCELENÍ V BOJI

Jednotku padákových strelcov a výsadkárov Padákovskej školy Juraja Meška, zocelenú v boji, nikdy nepokorili nemecké jednotky, vždy zodpovedne a svedomito s maximálnym odhodlaním splnila bojové úlohy. O jej kvalite a bojovej vycvičenosti svedčí i fakt, že i keď mala viacerých ranených, v boji stratila len jedného muža. Po skončení druhej svetovej vojny sa príslušníci tejto špeciálnej jednotky stretli ako bojový celok ešte raz, aby predviedli svoje majstrovstvo a bojové umenie pred verejnosťou. Stalo sa tak na leteckom dni v Bratislave v roku 1947. Očakávalo sa, že ako špeciálna vycvičená jednotka sa stane základom budovania nového moderného druhu vojska v novej republike podobne ako v iných po vojnových armádach. Nestalo sa tak, jednotku a jej príslušníkov väčšinou rozpustili.

Podobne to bolo aj s príslušníkmi 2. čs. paradestantnej brigády, ktorá bola z deväťdesiatich piatich percent tvorená zo Slovákov, ktorí koncom roka 1943 prešli na sovietskú stranu. Veliteľov i väčšinu príslušníkov obidvoch týchto jednotiek krátko po vojne prepustili z vojenskej služby a mnohí z nich dožili svoj život v zabudnutí.

Dnes sa stalo zaujímavým pravidlom vyzdvihovať zásluhy čs. parašutistov zo Západu skupiny Antropoid, ktorí boli vysadení v Protektoráte s úlohou zabíť ríšskeho protektora Heydricha. Zbabranej akcie, ktorej následkom bolo zavraždených päť až šesťtisíc českých nevinných občanov. Člen tejto skupiny náš občan Jozef Gabčík bol našim prezidentom povýšený v týchto dňoch na brigádneho generála. Bez znižovania jeho zásluh treba však povedať, že bojoval za peniaze z nášho zlatého pokladu deponované v Anglicku za záujmy iných. Je hrdinom, možno si to naozaj zaslúžil, ale nebolo by poctivejšie spomenúť si aj na iných, opravdivejších hrdinov, ktorí bojovali a kládli životy za našu slobodu a priznať im zaslúžené miesto v našich dejinách?

Autor je plukovník vo výslužbe.

Spolu s okupáciou Česko-Slovenska 21. augusta 1968 prišla aj normalizácia

Taká znormalizovaná kultúra

Alexander GOCZ – Foto: archív

Ak slovo normalizácia je pre staršie ročníky pomerne významný termín, tak mladej generácii nehovorí zhora nič. Význam tohto slova uvádza encyklopédia ako: „Uvedenie do normálneho stavu alebo spontánna zmena smerom k normálnemu stavu.“ V skutočnosti však išlo o zastavenie obrodného procesu takzvanej Pražskej jari, teda o všetko možné len nie o uvedenie do „normálu“. Samozrejme, tento proces sa veľmi výrazne dotkol aj kultúry.

Seriál Inžinierska odysea Evžena Sokolovského v roku 1979 predstavoval toporný, ideologický koncept dobovej propagandy.

V tom istom roku (1979) prišla na obrazovky aj hravá, humorom a fantáziou oplývajúca Arabela režiséra Václava Vorlíčka.

Ako začiatok normalizácie býva udávaný dátum 21. august 1968 a jej koniec ohraničujú historici rokom 1989. V praxi však normalizačné praktiky naplno vypukli koncom roka 1969 a ich hlavný tlak trval do polovice sedemdesiatych rokov. V bývalom Česko-Slovensku následkom normalizácie boli čísky a z toho vyplývajúce kvantum znížených ľudských osudov, masová emigrácia, kde niektoré pramene uvádzajú až stopäťdesiat tisíc občanov ČSSR, a zakonzerovanie

umenia do dogmy socialistického realizmu.

KÓD VÁLEK

Normalizácia, najmä kultúrna, mala iný priebeh na Slovensku a iný v Čechách. Je chronicky známe, ale treba to pripomínať, že pre slovenskú kultúru zohral v tých časoch kľúčovú úlohu Miroslav Válek, ktorý zastával post ministra kultúry v rokoch 1969 až 1988. Aj keď v životopisoch našich významných umelcov veľmi často čítame, že ten-ktorý spisova-

teľ, výtvarník, filmár či hudobník bol počas normalizácie proskribovaný, dosah týchto čistiek na Slovensku bol rádo menší ako v Čechách. Mnoho literátov malo zákaz publikovania, celý rad výtvarníkov nesmel vystavovať, veľa kníh skončilo zošrotovaných a za niektorými filmami sa zavreli dvierka trezorov. Niekoľko novinárov a spisovateľov skončilo v robotníckych povolaniach a schvalovacie komisie mali žatvu. Na druhej strane Váľkovou zásluhou bolo veľa spisovateľov „uprataných“ do knižných

vydavateľstiev, umeleckých agentúr či knižníc a podobne sa postupovalo aj pri ďalších umelcoch. Nedávno zosnulý skladateľ a hudobník Marián Varga povedal v jednom z rozhovorov: „Práve jemu asi vďačím za to, že ma nezakázali. On mi žehnil „prúsery“ a sympatické na tom bolo, že reagoval okamžite – zdvihol telefón a poriadne vynadal riaditeľovi Slovkoncertu. V časoch, keď nepadalo iné oslovenie ako súdruh, ma oslovoval „pán Varga“ a ja jeho „pán minister“.“

SERIÁLY A KOMÉDIE

Zdanlivo boli časy normalizácie pokojným obdobím „budovania socializmu“. Spolu s bezúročnými pôžičkami a s ďalšími benefími pre mladé rodiny prišiel populačný boom takzvaných „Husákových detí“, z rozhlasového éteru znel Elán, Modus, Olympic, pre tradicionalistov nôtli Gott, Vondráčková, Duchoň či Kostolányiová. V kinách sme sa smiali na geniálnych komédiách Václava Vorlíčka, ktoré, mimochodom, spoľahlivo bavia divákov dodnes, a televízia nás namotávala na prvé seriály. Kultové ako Nemocnica na okraji mesta alebo také, z ktorých sa strúhali vtipy, ako napríklad Žena za pultom. Divácky úspešný bol aj ideológiou riadne korenený Major Zeman a všetko sa zdalo v poriadku. Omyl! Normalizácia zafungovala a prinášala svoje jedovaté ovocie. Ako prvá sa dostala pod kožu autocenzúra. Tvoriví ľudia jednoducho vedeli, čo si môžu a nemôžu dovoliť v rámci tvorby. Ak sa nechceli prispôbiť strane u vládu predpísanému kánonu, riskovali, že si už neškrtnú. Samozrejme, našiel by sa aj idealista, ktorý by sa spätíl a v rámci slobo- bity tvorby a názoru by sa rozhodol

isť hlavou proti múru totality. Na to boli vrchnosťou prichystané iné presvedčovacie metódy. Od permanentného šikanovania až po tlak vyvíjaný cez potomkov, ktorým znemožnili študovať.

SPOMIENKY NA BUDÚCNOSŤ

Zdá sa vám, že teraz nám už podobné veci nehrozia? Politológ Radovan Geist uverejnili nedávno text, v ktorom použil termín „kapitalistická normalizácia.“ Píše tam napríklad toto: „Prvých ponovembrových pätnásť rokov vyzeralo ako nekonečná séria zápasov. Za odstránenie zvyškov starého režimu. Za akési svojstojné miesto pod slnkom. Potom sme dobiehali integračný vlak k zaručene lepšej budúcnosti. A potom... už nič. Zavládla sivá doba kapitalistickej normalizácie. Všetko je presne tak, ako má byť. Občas z toho prejde mráz po chrbte. Ale „inej cesty niet“ – aj keď napred to už akosi nejde.“ Heslom dňa v EÚ je korektnosť. Je to podobné prekrútenie pravého zmyslu slova, ako keď komunisti použili na svoj teror a šikanovanie občanov termín normalizácia. Už zasa majú nielen tvoriví ľudia nábeh k automatickej autocenzúre. Nechcú prísť o zamestnanie tým skôr, že sú na rozdiel od svojich predkov zo socialistickej éry pevne zovretí pod krkom hypotékou. A pomaly sa začínajú obávať aj o svoje deti. Dnes síce môže podivuhodnú vysokú školu vyštudovať každý, ale zasa tu hrozí viac než konkrétne bilag rodiča nacionalistu, xenofóba, homofóba, islamofóba... až po fašistu. Ostatne, prvý nepodmienečný rozsudok za protislamské statusy na sociálnej sieti už padol v Nemecku...

Zuzana Šinkovicová: Myšiak Samuel a jeho cesta okolo Slovenska na bicykli, Vydavateľstvo MS, 2017

Rozprávka s puncom súčasnosti

Rozprávka patrí medzi nádherne „pružný“ literárny žáner. V slovenskej literatúre máme ponášky na klasické rozprávky, ktoré zozbieral pán Dobšinský, či na povesti, ktoré s úspechom prezentuje napríklad Zuzka Kuglerová, a nemáme núdzu ani o kvalitné moderné rozprávky, medzi ktoré patrí aj kniha Zuzany ŠINKOVICOVEJ.

Hrdinom knihy je myšiak Samuel, ktorý sa narodil na Slovensku, konkrétne v Trenčíne. Pochádza zo skromných pomerov, veď má štyroch bratov a desať sestier. Zo všetkého najradšej sa však bicykluje, a tak nečudo, že keď sú vyhlásené myšacie preteky okolo Slovenska, tak sa prihlási, keďže víťazná prémie by mu umožnila zveladiť ich myšací domček...

Autorka zrejme vedome siahla po tejto téme, veď ktoré dieťa by sa dnes nevidelo vo famóznom Petrovi Saganovi, aj keď v myšacej podobe. Myšiak Samuel na dlhej ceste z Bratislavy až do Košíc navštívi množstvo krásnych a zaujímavých miest a stretne veľa významných osobností našej dávnej minulosti. Zažije aj dobrodružstvá, pri ktorých tuhne krv v žilách, napríklad let v stíhačke, nebezpečnú plavbu na plti, útok ryšavého kocúra na cyklistický pelotón a ďalšie. Rozprávky ako žáner nám dávajú možnosť rozprestrieť krídla fantázie a zaletieť si do čarovného sveta, kde dobro vždy zvíťazí nad zlom. Stať sa jednou z postáv, jedným z hrdinov, čo dokážu zachrániť rozprávkový svet a pomôcť tým, ktorí sú v neprávě. Pomocou vymyslených príbehov so šťastným koncom pochopí ten reálny svet okolo nás. Pre deti sú nádejou a zdrojom objavovania. Pre dospelých príjemnými spomienkami na detstvo a dočasným únikom z ich sveta starosti a povinností. Zuzane Šinkovicovej sa tieto atribúty knihou Myšiak Samuel a jeho cesta okolo Slovenska na bicykli podarilo naplniť vrchovatou mierou.

(mab)

MEDAILÓN

U prozaikov nie je zriedkavé, že sa ich civilné povolanie výrazne odrazí aj v ich poviedkach či románoch. Vincent Šíkula, absolvent konzervatória, rád používal vo svojich prózach motívy muzikantov, podobne ako Belo Kapolka, chatár, nosič a horolezec, nedal dopustiť na tatranský kolorit svojich próz. Ladislav Hanniker je povoláním prokurátor a zapálený rybár, čo sa, samozrejme, odráža aj v jeho prózach.

Inšpirovaný praxou i záľubami

Ladislav Hanniker sa narodil 4. septembra 1952 vo Voderadoch v okrese Trnava, kde vychodil základnú školu. Po absolvovaní Gymnázia Jána Hollého v Trnave študoval v rokoch 1970 – 1975 právo na Univerzite Komenského v Bratislave. Od roku 1975 až dodnes pracuje ako prokurátor, v súčasnosti na Generálnej prokuratúre SR. Je spoluvorcom slovenskej legislatívy, trebárs aj zákona o ochrane životného prostredia či rybárskeho zákona, čo má priamu súvislosť s jeho záľubou v rybárstve. Tá spočítku profilovala aj jeho poviedkovú tvorbu, ale ovplyvňovalo ju aj prostredie Voderád, kde vyrastal. Prvá zbierka poviedok Osudové ryby (1996) je vzrušujúcim čítaním o rybačke ako báječnom dobrodružstve a vyvracia poveru, ktorá hovorí o rybároch ako o „tichých bláznoch“. Druhú – Pod čerešňou spali (1997), podáva fantazijnú fresku spisovateľovho rodného prostredia. Emocionálne zdroje svojho písania však „prezradil“ Hanniker až v roku 2003, keď vydal zbierku Kruté poviedky, pôvodne zamýšľanú ako svedectvo prokurátora. Kruté poviedky sú anatómiou aj psychoanalýzou zločinu, ale aj mnohých iných ľudských zlyhaní. Podobne ladený je i román Ostnatý raj (2007), ktorý čitateľovi v dramatických fabuláciách „odtajňuje“ prostredie väzenia a ľudí v ňom. Ladislav Hanniker oslavuje v týchto dňoch šesťdesiatpäť rokov. V mene redakcie SNN mu blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Kde sú tie časy, keď sme v televíznych novinách takto na prelome augusta a septembra vidávali úderníkov z bane Cígel, rozjasené deti idúce v pionierskych šatkách do školy a stranicových papalášov, ako mrvia klasy obilia medzi prstami s ustarešeným výrazom, či bude dosť na chleba. Dnes máme gigantický prísun onakvejších správ najmä z internetu, až musela aj naša intelektuálna úderka z krčmy Drevák pripustiť, že žijeme skutočne v informačnej dobe. Minule prišiel Janko Nenene a oznámil nám, že na internete zachytil správu, ako v Česku tohto roku prudko stúpa počet ťažkých alergických reak-

cií na poštípanie osami. Odborníci majú zatiaľ dve vysvetlenia. Alebo sa zvyšuje percento alergikov medzi populáciou, alebo sú osy jedovatejšie. Naša pracovná krč-

že keď pred Tescom konzumujú značkové jablčné víno v tetrapakovej škatuli, tak osy sadajú na tie prázdne obaly, priložerú sa a potom sú jedovatejšie ako mestskí poli-

mládenec uniformovaným strážcom zákona a poriadku vysvetlil, že sa pohádal s priateľkou a takto tručuje. Laco zvaný Darebák podotkol, že podobné problémy sa odjakživa

pozerá porno a získava tak skreslené predstavy o pohlavnom styku, ľudovo keľovateľ. Preto NRK – Nórska verejnoprávna televízia, chystá pre školy seriál, kde budú súložiť obyčajní ľudia namiesto pornohercov. Gabo zvaný Kvecinka súhlasil a podotkol, že podobne ako pištole vo filmových prestrelkách nemajú storanové zásobníky, tak aj jedno poľubenie netrvá pol hodiny. U neho teda rozhodne nie. Sľubne rozvíjajúcu sa debatu prešiel nahluchlý Edo zvaný Dinamitér. Ten z rozhovoru zachytil, že inštruktážny materiál o sexe budú nakrúcať obyčajní ľudia a vyhlásil: „Tak nech sa ondia pred kamerou. Aj tak v tom parlamente h...o robia...“ A bolo po debata.

Marek DANKO

Osy, rybári, Nórsko a holé baby v hostinci Drevák

mová skupina problém dôsledne prebrala. Janko Nenene bol tohto názoru, že ten separát z pazúrov, zobákov a iných častí sliepok, ktorý pchajú pomaly do každého, že vraj mäsového výrobku vyvoláva alergie. Nech sa špekáčik skladá iba z farbív, zo škrobu a z „éčiek“ a vec bude vyriešená. Róm, za slobodna cigán Kacsányi, tipoval na zvýšenú jedovatosť ôs. Poukazoval na to,

cajti. Piťuče, pedagóg vo výslužbe, prerušil toto vedecké sympóziu správou z čiernej kroniky, ktorú si prečítal z múdreho mobilu. V meste Olomouc u našich susedov a občas aj bratov za riekou Moravou si mladý muž priniesol rybársku stoličku a sadol si pred autosalón. Po niekoľkých hodinách jeho nehybného sedenia zavolali na neho bdeli susedia policajnú hliadku.

riešili jednu lúčničiarisku fackou a bolo vystarané. Neznámeho mládenca sa však zastal samotný krčmár, ktorý má slabosť na rybárov. Konštatoval, že mladý má natrénované na vysedávanie pri vode, čo je iste zmysluplnejšia činnosť, ako sa vadiť s nejakou semetrikou. Posledný bod do rokovania som priniesol ja. V Nórsku vedci zistili, že školopovinná mládež hŕfne

ČRTA

Desiateho septembra si možno niekto na Slovensku spomenie, že kedysi žil „akýsi“ Samuel Tomášik. Pochádzal z Jelšavskej Teplice, kde sa narodil 8. februára v roku 1813, a skonal v Chyžnom 10. februára v roku 1887. Nie bez zaujímavosti je, že pôsobil vo farnosti, kde ho v jeho povinnostiach na istý študijný čas zastúpil Samo Chalupka. Aj keď jeho život a tvorba boli pozoruhodne naplnené, v pamätiach Slovákov zrejme utkvá najmä vďaka piesni Hej, Slováci. Viaceré podoby jej názvu možno dodnes mnohých pletú, ale pod každou z nich sú tie isté veršičky. V kalendári Gašpara Fejérpatakyho-Belopotockého sa Tomášikova pieseň volá Na Slovany.

Pragmatický romantik

Literatúra tiež pozná názov Hej, Slovany a napríklad naši dolnozemske Slováci ju volajú dodnes Hej, Slovania. Samuel Tomášik sa zaraďuje k popredným predstaviteľom slovenského emancipačného hnutia v 19. storočí a medzi osobnosťami známe v celom slovanskom svete. Popri duchovnej činnosti bol členom Tatrina, Matice slovenskej a ďalších spolkov doma i v Česku. V roku 1849 a 1857 bol členom slovenského vyslanectva k panovníkovi. Bol aj akousi výnimkou z okruhu intelektuálov svojich čias. Patril totiž ešte pred Antonom Penzelom, Ludovítom Orfanidesom a ďalšími k vynikajúcim slovenským ovocinárom. Na stránkach Lichardovho Obzoru písal o svojich skúsenostiach s ovocinárstvom a so štepárstvom. Čítatelia a užívatelia, ktorým osobne zasielal sadbový materiál, chválili všetky nim dopostované druhy. V Obzore číslo 1 v roku 1856 písal o svojich tridsaťročných skúsenostiach zo štepárstva a z pestovania hrušiek. O nedlho, tiež v Obzore, sa takto pochválil tým, ako sa mu darí pestovať hrozno: „Aj keď u nás v Chyžnom nemáme riadnych vinič, predsa na zábradliach, pri stenách budov, dvorov a záhrad radi pestujeme dobré a včasné druhy hrozna. Odporúčam modrú Isabellu, lebo je včasná a bohato rodí. Keď na jeseň roku 1863 dolnokubínsky pán farár Samuel Novák priviedol prvých oravských žiakov do revúckeho gymnázia, navštívil aj mňa. Ponúkol som ho týmto hroznom, nechcel veriť, že sa to urodilo tu v Chyžnom pod Kohútom. Aj v neprajnom roku 1864, keď hrozno na mnohých miestach pomrzlo, Isabella u nás úplne dozrela.“

Samuel Tomášik si určite zaslúži spomienku už aj preto, že práve september je mesiac romantizmu.

Štefan SVETOŠ
Foto: archív SNN

Samuel TOMÁŠIK – autor piesne Hej, Slováci! – bol aj vynikajúci ovocinár.

Andrej ŠUBÍK (Žarnov) – čestný slovenský intelektuál, vedec a básnik

Vydal svedectvo o Katynskej masakre

Text a foto: Katarína ADAMICOVÁ

Jednou z najdôležitejších úloh súčasnej kultúrnej spoločnosti je udržiavať historickú pamäť na významné slovenské osobnosti. Z rôznych dôvodov sa niektorí z veľkánov našej histórie, kultúry či vedy systematicky prehládajú. Niekedy ide práve o tých ľudí, ktorých morálne a etické postoje, o ktoré sa zasadovali počas života, presahujú bežný štandard. Naopak, často sa vyzdvihujú a vyznamenávajú osoby, ktorých správanie a vajatanie v životných situáciách nie je nasledoviahodné.

Vyšetrovacia komisia v Katyni skúma pozostatky povrazených poľských dôstojníkov, ktorí sa stali obeťami stalinskej NKVD.

Prof. MUDr. Andrej ŠUBÍK. (básnický pseudonym Andrej ŽARNOV)

Som patologička a tak pri listovaní rôznych prameňov z histórie medicíny som natrafila na takmer zabudnuté meno absolventa Lekárskej fakulty Slovenskej univerzity, lekára, patológa, profesora a básnika Andreja Šubíka, známeho pod pseudonymom Andrej Žarnov. Keďže nie som erudovaná v literárnych vedách, pripomínam A. Šubíka iba ako osobnosť slovenskej medicíny.

UNIVERZITNÝ PROFESOR

Andrej Šubík sa narodil v Kuklove a tu vychodil základnú školu. Vyššie vzdelanie získaval v Skalici a Trnave, kde v roku 1923 zmaturoval. Po maturite študoval v Bratislave na Lekárskej fakulte Univerzity Komenského, titul MUDr. získal v roku 1931. Už od roku 1933 začal uverejňovať prvé vedecké štúdie a spolu ich publikoval do roku 1937 štrnásť. V polovici marca roku 1939 ho slovenská vláda vymenovala za profesora patologickej anatómie a prednostu Ústavu patologickej anatómie Lekárskej fakulty Slovenskej univerzity. Túto funkciu zastával do 30. júna 1945. V roku 1940 bol vymenovaný za člena Štátnej rady. Dovtedy bol prednostom patologickej anatómie a okrem toho aj obvodným lekárom v Trnave. V roku 1942 sa stal šéfom slovenského zdravotníctva, ktoré bolo vtedy iba sekciou Ministerstva vnútra. Bol jedným z prvých profesorov patológie na Slovensku, ktorí vyštudovali na Slovenskej univerzite (neskôr Komenského univerzita) v Bratislave. Koncom apríla 1943 sa profesor Šubík (Žarnov) ako lekár zúčastnil na medzinárodnom vyšetrovaní masových hrobov v Katynskom lese. Išlo o brutálnu stalinskú likvidáciu tisícov poľských dôstojníkov, čo sa počas celého nasledujúceho polstoročia najprísnejšie tajilo a popieralo. Profesor Šubík svojou vedeckou analýzou potvrdil účasť stalinského ZSSR na tejto masakre. Za svoju verejnú správu o týchto vojnových zločinoch niesol potom represívne následky počas celého života (väzenie, emigrácia).

KATI V KATYNI

Po zistení otrasných faktov týkajúcich sa vražd dôstojníkov otvorene vystrihal pred sovietskym boľševizmom. Odvtedy jeho občianske osudy dostávali nebezpečný spád, od jesene 1944 priam hrozivý. Takzvaná Slovenská národná rada „odporučila

rozsudok smrti pre 38 zločincov“, čím sa mysleli výlučne domáci spisovatelia. V mennom zozname celkom na konci, podľa abecedného poradia, sa nachádzalo aj meno Andreja Žarnova. Po svojom prepustení z väzenia bol nútený prijať subalterné miesto patológa v Trnave, na ktorom zotrval až do svojej emigrácie.

Pred komunistickou totalitou emigroval zo Slovenska dva razy. V roku 1945 (po niekoľkých mesiacoch ho deportovali naspäť do Bratislavy a zatkli) a potom definitívne v roku 1952. Aj s finančnou pomocou svojho priateľa a kolegu univerzitného profesora MUDr. Jána Fridrichovského emigroval v apríli 1952 za premyslených, utajených okolností, keď v neskorých večerných hodinách spolu so svojou rodinou opustil vtedajšie bydlisko v Trnave a v krajnej dramatickej situácii na gumovom člne aj so svojimi blízkymi preplávali cez rieku Moravu do Rakúska.

Najprv sa zdržiaval v Rakúsku (1952), neskôr v Nemecku (1952 – 1953). V roku 1953 definitívne odišiel do USA. Tu pôsobil v rokoch 1955 – 1963 ako lekár v Cronswille State Hospital, neskôr (1963 – 1974)

v Harlem Valley State Hospital, Wingdale. V emigrácii bol členom viacerých vedeckých organizácií, napr. College of American Pathologists či American Medical Association. V exile pôsobil tiež vo viacerých krajských inštitúciách a spolkoch. Bol členom Spolku slovenských spisovateľov, Slovenského ústavu, kultúrnej komisie Svetového kongresu Slovákov a predsedom Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí.

SKVELÁ OSOBNOSŤ

Prof. MUDr. Andrej Šubík (Žarnov) bol charakterný, vynikajúci človek, osobnosť, lekár, profesor patológie, ktorý študoval a dokončil vysokoškolské vzdelanie na dnešnej Komenského Univerzite v Bratislave, navyše úspešný básnik a prekladateľ. Začal optimálne rozvíjať svoju vedeckú kariéru, zastával vysoké funkcie v slovenskom zdravotníctve až do roku 1944. Pri prenasledovaní si prikladne zachoval svoju česť lekára vedca a ani pod terorom nezmenil fakty o Katynskej masakre. Vzápätí zmizol zo všetkých učebníc aj encyklopédií. Bolo to tak až do roku 1990, keď najvyšší predstavitelia ZSSR otvorene priznali zodpovednosť sovietskych orgánov za masakru. Profesor Šubík (Žarnov) sa však toho nedožil. Zomrel mimo otčiny, ktorú mal tak rád, v ďalekých USA. Príkladné a nasledoviahodné je to, že profesor Šubík, lekár, patológ, profesor a básnik, svoj podpis pod správou vyšetrovacej komisie neodvolal ani po mnohomesačnom väzení a nikdy nepovedal, že Katyn je dielo Nemcov, ako sa to od neho očakávalo. Možno povedať, že tým uchránil česť slovenského intelektuála v tom krutom čase.

Je smutné, že takáto osobnosť našich slovenských dejín nebola zatiaľ primerane rehabilitovaná a ocenená. Ani po roku 1989 či 1993 mu nebolo udelené napr. žiadne štátne vyznamenanie in memoriam, napriek tomu, že takéto návrhy existujú. Profesor Šubík (Žarnov) mal počas života mimoriadne zásluhu o demokraciu, ľudské práva a slobody, ako i o rozvoj v oblasti vedy, školstva a kultúry aj mimoriadne úspešné šírenie dobrego mena Slovenska v zahraničí. Je smutné, že niekoľko veršov z jeho básní je s dešpektom „vyťahovaných“ na svetlo vždy, keď sa začne rozprava o zdôraznení jeho neopakovateľných cenných ľudských zásluh, najmä ako čestného slovenského intelektuála.

Autorka je profesorka, lekárika patologička.

FEJTÓN

Jusko sa na ten deň pripravoval už hádam týždeň. Aj si to u svojho známeho riaditeľa strednej školy overoval, kedyže sú tie maturity. Vedel, že písomky sú volakedy v marci, ale jeho zaujímal termín ústnej časti, po ktorej sa mladí vyroja do ulíc. Potreboval poznať presný deň, aby to neprepásol. Puntičkársky sledoval aj vývoj počasia, pretože keď v júni prší či mrholí, je to stále iba letný dáždik. Zato keď hrmí a hrozí či priamo vyčíňa búrka, ani pochod ulicami mesta maturantov už nemá ten glanc. Hoci si uvedomoval, že tak to možno vníma iba on a jemu podobní dôchodcovia, pretože mladý to môže byť fuk, aj keby traktory z neba padali. Našťastie, nič také nehrozilo, ba podľa predpovede sa na oblohe nemal objaviť ani mráčik.

Do akcie zasvätil aj Pištu, ktorý ušiel hrobárovi z lopaty po tom, čo odmietol konzumovať predpísané množstvo liekov, o čom sme písali minule. Nie-

lenže teraz chodievali s Juskom raz týždenne na džbánik červenej vína, ale zachcelo sa mu aj účasti na rozlúčke maturantov.

„Anička, dušička, kde si bola...“ ozývalo sa okolo poludnia, keď sa prvé skupiny abiturientov objavili v uliciach. Chlapci i dievčatá oslovovali okoloidúcich s klobúkom v ruke. Nieko-

hľboko do vrečka.. Jusko s Pištom boli zaskočení, ako ich ten mladý fičúr odhalil. „Aj tak vám zaspievame,“ chytila opraty čiernovlasá maturantka s tváričkou ako princezná a s postavičkou ako z módného časopisu. Oblečená bola v červených šatách, ktoré odhaľovali to, čo mali. Napokon kedy, ak nie teraz treba

Keď idú maturantky mestom

rí vhodili do klobúka eurovú či dvojeurovú mincu, iní papierovú päťeurovku, ba našla sa tam aj bankovka dvojnásobnej hodnoty. Za to im mladí zaspievali pesničku podľa želania. Hneď bolo vidieť, že sú medzi nimi aj folkloristi z miestneho súboru, pretože nebolo pesničky, ktorú by nepoznali.

„A čo, páni dôchodcovia, neprispiejete do klobúka?“ prihovril sa dvojici jeden z maturantov. „Daj im pokoj,“ oponoval Jusko. „Mimo chodím, kam sa chystáte

ukázať svoje prednosti. „Nuž, a takú poznáte: Povedzte vy mojej žene, že ja v karčme ne v koscele, šuhaja.“ Chlapci i dievčatá nelenže poznali text i melódiu, ale vystačili aj s dychom, pretože pri refréne museli poriadne vysoko. Jusko vybral z peňaženky eurovku a hodil ju do klobúka. Rovnako urobil aj Pišta. Všimla si to aj čiernovláska: „Ale to ste nemuseli, páni dôchodcovia,“ zašvitčila. „Pravda, ale aj my sme boli kedysi mladí,“ oponoval Jusko. „Mimo chodím, kam sa chystáte

po maturite?“ – „Na výšku,“ odpovedala samozrejme. „To by sme uhadli aj bez vás,“ kontroval Pišta. „Tak je,“ prisvedčil Jusko. „Mysleli sme, čo konkrétne budete študovať?“ – „Psychológiu.“ – „Nuž, neviem, neviem, či po skončení štúdia nájdete robotu,“ zapochyboval Pišta. „Ale čo to vravíš,“ zahriakol ho Jusko. „Pri jej šarme iste nebude mať núdzu o klientov. Ba keď si otvorí ordináciu, budeme medzi prvými pacientmi.“ – „Rada vás tam privítam, páni,“ odvetila ani čoby už mala diplom a stratila sa medzi rovesníkmi. „Ešte keby sme sa toho dožili,“ dodal šalamúnsky Jusko. To už však prichádzala ďalšia skupina maturantov. Tiež boli veselí, optimistickí, sálala z nich radosť zo života. Práve touto energiou sa nabíjali obaja dôchodcovia. Jusko si pritom spomenul na text známej pesničky: Vždy, keď idú maturantky mestom, cítim jemnú vôňu omamnú. Potreboval by som na počkanie aspoň o pár rokov omladnúť. Veru, to by som neodmietol, pomyslel si Jusko v duchu.

Marián ŠIMKULIČ

Dvadsať rokov činorodej, prínosnej matičnej práce v obci Sveržov

Potešujúca bilancia šarišských matičiarov

Dušan PRIBULA, člen výboru MS

V matičnom Roku Jozefa Miloslava Hurbana a Andreja Ľudovíta Radlinského oslávili Miestny odbor Matice slovenskej vo Sveržove pekné dvadsaťročné jubileum. Toto obdobie, ktoré bolo vo vývoji tunajšej matičnej organizácie pestré a pre dvadsiatku najaktívnejších členov tejto nevelkej horňošarišskej obce v Ondavskej vrchovine prínosné a činorodé, v krátkej bilancii zhodnotil člen výboru MS Dušan Pribula.

Ako konštatoval, vďaka dlhoročnej riaditeľke miestnej ZŠ Mgr. Žofie Harňákovéj, ktorá sa podieľala na príprave väčšiny podujatí a kultúrnych vystúpení, boli na to vytvorené dobré odborné i personálne predpoklady. Pri tejto príležitosti poďakoval všetkým matičiarom, ktorí svoju organizáciu aj obec vzorne reprezentovali úspešnými scénickými pásmami, ako boli Sveržovske vešeľe, Na kudzeľnu čižu, Šviržovský jurmak, Kačmarské scéničky, Jak našo ocove rukovali, Same o sebe, Šviržovske kersciny, Na žniva aj aj v najnovšej choreografii Jak babi rezanki hnetli na vešeľe a celým radom ďalších vystúpení či už v obci, alebo na podujatiach v Bardejovskom okrese.

Hornošarišskú obec Sveržov v okrese Bardejov zdobí činnosť tamojšej matičnej organizácie, ktorá sa prejavuje najmä v príprave scénických pásiem a desiatkami folklórnych vystúpení.

Pripomenuli si stopäťdesiat rokov od narodenia Vavra ŠROBÁRA

Politik, čo mal schopnosť byť pri tom...

Text a foto: Jozef STAROHÁJSKY

Od narodenia Vavra Šrobára, ktorý sa v roku 1918 ako politik zaslúžil o vznik Česko-Slovenska, v roku 1919 z pozície ministra pre správu Slovenska oživoval Maticu slovenskú a neskôr vyše tridsať rokov stál aj na jej čele, uplynulo začiatkom augusta stopäťdesiat rokov. Miestny odbor Matice slovenskej v Petržalke bazíruje na predsavzatí pripomínať si dejinné fakty spojené s touto mestskou časťou Bratislavy, a preto nemôže prehliadať aj významné súvislosti späté s osobnosťou Vavra Šrobára.

V prvom rade je to významný zástoj Vavra Šrobára na pripojení Petržalky k Česko-Slovensku v auguste 1919. Tento dejinný fakt si matičiari v Petržalke pripomínajú už od roku 2013 vlastivednými potulkami petržalskými miestami spätými s týmto aktom, ako je Starý most, Tyršovo nábrežie, Šrobárovo námestie či dočasná pamätná tabuľa umiestnená na obchodnom centre TPD na Farského ulici.

Jubileum – stopäťdesiat rokov od narodenia tejto dominantnej osobnosti slovenskej medzivojnovy politiky – si petržalskí matičiari pripomenuli na mieste jeho posledného odpočinku

Matičiari v Petržalke pri politikovom hrobe na Ondrejskom cintoríne v Bratislave.

pri hrobe na Ondrejskom cintoríne. Pomerne skromný náhrobok sa nachádza neďaleko centrálného križa. Na náhrobku je jednoduchý nápis: MUDr. Vavro Šrobár a mená jeho dcéry a prvej manželky. Menej rozhladený okoloidúci sa nedozvie, že ide o spoluzakladateľa štátu Čechov a Slová-

kov a „prvého Slováka, ktorému bolo dopriato vykonať veľký štátnický čin“. Aj to, že sa meno Slovenska dostalo na politické mapy sveta, je jeho výrazná zásluha. Keďže starostlivosť o vzhľad hrobu nezodpovedá celkom postaveniu Šrobára na slovenskom dejinnom nebi, vlastnými silami matičiari zabez-

pečili potrebné drobné úpravy miesta spomienkového stretnutia. V jeho úvode za organizátorov prehovoril Jozef Schwarz. Okrem iného vyzdvihol existenciu zborníka Dr. Vavro Šrobár politik, publicista a národnoosvetový pracovník a vedeckú prácu za ním skrytú, ktorú vykonal Miroslav Pekník a kolektív. Zborník vydal Ústav politických vied SAV a ako zdôraznil J. Schwarz, je veľkou inšpiráciou pre miestnu matičnú činnosť. Následne si krátko pripomenul miesto a význam Vavra Šrobára na mieste jeho posledného odpočinku aj riaditeľ ústavu Miroslav Pekník. Vavro Šrobár mal mimoriadnu politickú schopnosť „býť pri tom“. Nebol len pri vzniku Česko-Slovenska, ale aj o štvrtstoročie neskôr pri vzniku SNP. Tento fakt podčiarkol vo svojom vystúpení Martin Krno za Slovenský zväz protifašistických bojovníkov. Po príhovoroch prítomní položili k hrobu vence Matice slovenskej z Petržalky a Ústavu politických vied SAV. Po skončení oficiálnej časti, ktorá bola veľmi neoficiálna, účastníci spomienky pokračovali priamo na mieste takmer hodinu v akomsi seminári. Následné rozhovory umožnili prítomným predstaviť si Vavra Šrobára ako plnokrvného človeka, ktorý stojí za pripomínanie a inšpirovanie aj v súčasnosti. A ako opakovane zaznelo, zaslúži si bustu i v matičnom panteóne pred sídlom Matice slovenskej v Martine.

o spolupráci s osvetovými strediskami a jej ďalším rozšírením na iné kultúrne a regionálne centrá aj na rómske deti. Tajomník MS Marek Hanuska informoval o výhodnejších podmienkach vedenia bankového účtu a o možnostiach podávať projekty v rámci vedeckých grantov MS, čo doplnila informáciami predsedníčka D. Danečková. Upozornila tiež na potrebu spracovania pozostalosti po bývalom predsedovi odboru, významnom slovenskom etnológovi a muzeológovi PhDr. Igorovi Krištákovovi, CSC., a spomenula prípravu publikácie „Vademecum“ kronikárstva, pričom uviedla viac podnetov na skvalitnenie činnosti v tomto smere aj na efektívnejšie pôsobenie v národnostne a jazykovo zmiešaných územiach, kde má VIO MS tiež členskú základňu. Priestor na diskusiu využili aj ostatní delegáti. Prítomní si tiež minútu ticha uctili zosnulých členov VIO MS Ing. Gabriela Hulmana, CSC., a PhDr. Genovévu Grácovú a na záver sformulovali a schválili uznesenia z rokovania valného zhromaždenia.

MATIČNÉ DEPEŠE

Dobrianskeho odkaz dnešku

V Michalovciach, Humennom, Rudlove, Čertižnom a Medzilaborciach sa od 1. do 3. septembra uskutočnili spomienkové podujatia v rámci 2. ročníka projektu Odkaz A. I. Dobrianskeho pre súčasnosť, ktorý pri príležitosti dvestého výročia narodenia tohto významného rusínskeho dejateľa, ale aj zakladateľa a podporovateľa Matice slovenskej pripravili Vihorlatské múzeum v Humennom, Matica slovenská, Rusínske záujmové združenie a Obščekstvo sv. Joana Kresťiteľa v spolupráci s Pravoslávnu cirkvou v českých krajinách a na Slovensku, mestami Michalovce, Humenné a Medzilaborce, obcami Rudlov a Čertižné, Pravoslávnu bohosloveckou fakultou Prešovskej univerzity v Prešove, Katedrou politológie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Rusínskou obrodou na Slovensku a so Svetovým kongresom Rusinov.

Dobrý príklad vo vzdelávaní

Podľa aktuálnych dát je Žilinská župa spomedzi všetkých krajov na Slovensku najúspešnejšia v zavádzaní systému duálneho vzdelávania do praxe. Prvenstvo si podľa prognóz udrží nielen od septembra tohto roka, ale rovnako aj v nasledujúcom školskom roku 2018/2019. Napriek dobrým výsledkom chcu v ŽSK systém duálneho vzdelávania ďalej prehľbovať, aby sa doň zapojilo oveľa viac žiakov i spoločností. „Pripravujeme odborný seminár, počas ktorého nastolíme tieto témy, a verím, že sa posunieme vpred a ako líder duálneho vzdelávania pôjdeme príkladom tejto ostatným krajom,“ povedal v tejto súvislosti predseda ŽSK J. Blanár.

Nezmazateľné stopy dejateľov

V zrekonštruovanom evanjelickom kostole v Moravskom Lieskovom sa uskutočnilo spomienkové podujatie pri príležitosti osemdesiateho výročia úmrtia významného slovenského spisovateľa, dramatika, básnika, publicistu, evanjelického kňaza Martina Rázusa, ktorý tu pôsobil deväť rokov, a tiež na národovca a múzejného zberateľa Štefana Svetského, od úmrtia ktorého uplynulo deväťdesiat rokov. Popri slávnostných bohoslužbách kňazi a hostia v príhovoroch pripomenuli široké náboženské i svetiské aktivity týchto osobností nielen v tomto kraji, ale vyzdvihli ich nezmazateľné stopy v slovenskom národnobuditeľskom živote.

Fulierovej Zrkadlenie

Výstavu grafik a fotografií poprednej výtvarnej umelkyne, členky UBS a SVU Květoslavy Fulierovej z aktuálneho obdobia tvorby pod názvom Zrkadlenie prináša Galéria Z v Zičiho paláci na Ventúrskej ulici v Bratislave v kurátorskom výbere Daniela Grúňa. Na vernisáži 8. septembra o 18. hodine bude účinkovať husľový virtuóz Peter Michalica, čo len podčiarkuje skvelú reputáciu autorky, ktorá sa v mladosti aktívne venovala aj hudbe v komorných telesách.

(red)

Zamerajú sa na kronikárstvo, ale aj na národnostnú problematiku

Valné zhromaždenie Vlastivedného odboru MS

Text a foto: Viliam KOMORA

Uprostred leta sa v Martine uskutočnilo valné zhromaždenie Vlastivedného odboru MS za účasti tajomníka Matice slovenskej Mareka Hanusku. V úvode rokovania odzneli správy o činnosti a hospodárení VIO a správa jeho kontrolnej zložky, ktoré delegáti následne schválili. V diskusii sa zaoberali ďalšími možnosťami a rozšírením činnosti na širšiu spoločenskú postać – ako v prípade vydaného zborníka z Kongresu slovenskej inteligencie Via magna, na ktorého edícii sa odbor spolupodieľal.

Predsedička odboru D. Danečková predniesla návrh hlavných aktivít v nasledujúcom období, ktorý doplnili viacerí členovia. Požiadavky aktuálnosti potrebných zmien premietli do novelizácie stanov, po čom nasledovala voľba funkcionárov odboru. Za predsedníčku opäť zvolili etnológku a kronikárku PhDr. Dášu Danečkovú a nový výbor, v ktorom sú personálne zastúpené takmer všetky kraje. Schválili delegátku na blížiaci sa celomatičné valné zhromaždenie a navrhli kandidátov do matičných orgánov. V dlhšej plodnej diskusii odzneli informácie

Časť delegátov a vedenia odboru s tajomníkom MS Marekom HANUSKOM (vľavo) počas valného zhromaždenia.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

A zase výročia

August a september sú posiate sviatkami. Na Jankovom vršku sa 29. augusta stretli stovky národovcov. Bol aj Vladimír Mečiar...

Čo sa udialo, to sa uchováva v pamäti národa. Udalosti, tradície, činy a skutky, to je identita. Tá skutočná sa musí opierať o skutočné cnosti, pokrivené cnosti vedú k necnostiam. Prítomní prijali s potleskom informáciu, že Matica vyhlásila rok 2018 za Rok slovenskej štátnosti. A že chceme klásť k sebe dátumy, ktoré prispeli k dnešku, k štátu, ktorý sa volá Slovenská republika a je členom Európskej únie aj ďalších zoskupení. U nás je kolíska i opora Slovanstva. Naše symboly sú zrastené s charakterom našej vlasti: tri kopce, s časmi nášho prvého zapájania sa do civilizáčnych procesov, dvojamenný kríž a s prvým aktívnym vystúpením štúrovcov súvisí naša hymna.

Našu prítomnosť predurčili dátumy: 19. september 1848, 4. august 1863, 30. október 1918, 4. jún 1920, 6. október 1938, 14. marec 1939, 29. august 1944, 1. január 1969, 17. november 1989, 1. september 1992, 1. január 1993. Každý z týchto dátumov bol, „stal sa“ a dialekticky zväčša prejavom našej vlastnej vôle prispel k dnešku. Mal by mať také miesto v našej histórii i budúcnosti, aké mu prináleží.

Sú však aj dátumy a miesta, ktoré tiež boli a náš vývoj ovplyvnili negatívne. Napríklad: Mníchov 1938, Salzburg 1940. Prípadomajme, čo treba, slávme, čo si oslavu zasluhuje, vzdajme hold osobnostiam našich dejín, ale i obetiam, ktoré boli na ceste k dnešku, ale neoslavujeme vojny a boje. Dejiny sú na to, aby nás poučili, aby sme sa jedným veciam vyhli a v iných pokračovali.

Musíme byť preto statoční a odvážne formulovať naše postoje aj voči najmocnejším. Sme povinní vzhľadom na našich potomkov vyvolávať diskusie a o základných otázkach našej budúcnosti sa vyjadriť v referende. Neplaťme neúmerne vysokú cenu za príslub blahobytu!

Posledné kauzy v športe, bránenie našim najlepším športovcom reprezentovať a dvíhať naše symboly nad hlavu, svedčia, že islamizujúca sa Európa sa nás bojí, že naše symboly vyvolávajú u globálnych prediktorov strach. Oni vedia, čo nám odkázal Štúr: Keď sa Európa definitívne odvráti od svojich koreňov, my Slovania na čele s Ruskom sme povinní ju zachrániť.

Agilní matičiari v Hrušove opäť pripravili Deň role Roľnícky rok na laze Chrastov

Text a foto: Ján BRLOŠ

Pri ukázkach orby počas Dňa role v Hrušove sa za volantom aj historickej techniky zručne zvrátili tiež prislušnícky nežného pohľavia.

Účastníkom podujatia i jeho návštevníkom sa o dobrú náladu a zábavu na Dni role postarala až do večerných hodín ľudová hudba Čardáš.

Koncom leta sa vždy končila jedna etapa roľníckeho roka. Ohľadali ju dožinky a príchod vinobraní. Nástupom intenzifikácie pôdohospodárstva a výkonnej techniky doň sú jednotlivé etapy, predely či sezónne sústredenia na istý druh činnosti na pôde menej výrazné a do zabudnutia upadajú aj tradičné úkony a zvyky, ktoré ich v minulosti sprevádzali, keď vzťah ľudí k pôde bol oveľa užší a bezprostredne ovplyvňoval život rodín, dedín i celých spoločností.

Matičari v Hrušove sa usilujú najmä pre mladú generáciu zachovať podoby roľníckych prác, náradia, techniky a iných s pôdou spätých atribútov a úkonov hospodárskeho roka na dedine. Zruční chlapi venujú mnoho času a úsilia pri opravu a údržbe pôvodnej roľníckej techniky, ktorú aj teraz ešte reálne využívajú.

Väčšinu prác a úkonov sa organizátori tunajšieho Dňa role usilujú pre návštevníkov – ak to momentálne prírodné a atmosférické podmienky dovolia – priblížiť formou ukážok počas jedného dňa. Tento rok sa počasie vydarilo a výrazne prispelo k výbornej atmosfére podujatia. Majitelia starých traktorov, kosačiek, hrabačiek, samovázov, hršťačiek a iných náradí a strojov sa zišli na poli na laze Chrastov. Ako prvé nastúpili do akcie kosačky. V minulosti ich ťahali kone, neskôr pohon mechanizmom zabezpečili traktory. Divákov zaujala na ten čas moderná, a pritom jednoduchá technika. Potom prišiel na rad zber obilia, pri ktorom tiež bola naporúdzaj jednoduchá kosačka a zaujímavosťou hršťačeka aj samoviača. Po „žatve“ vyšli na pole po rozmetadle hnoja oráči s rôznymi druhmi

pluhov. Mlatci pri mláťačke ukázali možnosti spracovania slamy do rôznych podôb, povedzme aj na výrobu „babiek“ – snopčekov na pokrývanie strieich domov.

Na mieste ukážok sa zišli diváci rôznych generácií a všetci si našli niečo pre seba. Starší pospominali či si vymenili skúsenosti, mladí sa poučili a mali sa od traktorov a koní nedali odtrhnúť. Ľudová hudba Čardáš spestrila podujatie melódiami, ktoré zneli do večera. Dobré odozvy návštevníkov sú svedectvom, že si treba pripomínať aj takéto podoby života našich predkov, ktoré neodmysliteľne patria k našej histórii. K tohtoročnému zdarnému priebehu Dňa role v Hrušove prispela finančná podpora Banskobystrického samosprávneho kraja, Matice slovenskej a v neposlednom rade úsilie a obetavosť organizátorov.

Lákadlom druhého septembrového víkendú bude Hornoliptovský jarmok Hrádocké hry na Grand Castle

Tibor ŠULA – Foto: archív autora

Zábavu, oživenú históriu a dobré jedlo nájdete počas prvého ročníka Hrádockých hradných dní. Uskutočnia sa 8. a 9. septembra v Liptovskom Hrádku. Ich súčasťou bude aj Hornoliptovský jarmok. V závere druhého septembrového týždňa sa to bude v najmenšom liptovskom meste hemziť turistami. „V našom meste je veľkým lákadlom pre turistov tunajší Grand Castle a jeho okolie, vďaka ktorému sa návštevníci Liptova ocitnú v dávnej histórii, ale zároveň si užívajú štandard služby 21. storočia. Vďaka podujatiu Hrádocké hradné hry poodhalíme návštevníkom kus minulosti. Zároveň ich vtiahneme do deja, aby si odniesli jedinečný zážitok a zabavili sa,“ povedal primátor mesta Liptovský Hrádok Branislav Tréger.

Skupina historického šermu Rád svätého Galahada pripravila pre návštevníkov Liptova v okolí hradu ukážky historického šermu, divadelné predstavenia a postavia aj dobový vojenský tábor s kuchynkou, kde budú pripravovať jedlá podľa stredovekých receptov. K dobovému táboru patrí aj zbrojný stan s ukázkou zbraní a zbroje s odborným výkladom. Nielen deti pobaví boj s prišerou, lukostrelba, strelba z katapultu na maketu hradu či šermiarska aréna.

„Liptovský Hrádok je síce malé mesto, ale aj vďaka hradu má svoje špecifické miesto v turizme regiónu. Zároveň v ňom turisti nájdu Expozíciu ovčiarstva a salašníctva, ktoré sú s Liptovom po stáročia späté a vytvárali jeho históriu, tradície aj typickú kuchyňu, ktorú tiež bude možné pod hradom vyskúšať. Mestom prechádza rieka Belá, ktorá je najmä v čase topenia snehu veľmi obľúbená na rafting. Neďaleko sa tiež nachádza obľúbené Múzeum liptovskej dediny v Pribylne,“ povedala riaditeľka oblastnej organi-

Magnetom turizmu na Liptove je precízne renovovaný jedinečný vodný hrad v Liptovskom Hrádku.

zácie cestovného ruchu REGION LIPTOV Darina Bartková.

K zábave neodmysliteľne patrí aj dobré jedlo. Liptovská kuchyňa stavia na tradičných a pre región typických surovinách, akými sú zemiaky a výrobky z ovčieho mlieka. V Liptovskom Hrádku preto nebudú chýbať liptovské droby, bryndza, syry aj žinčica a ponuku jedál spestrí opekané prasa, jatehnice, klobásky aj liptovské pivo. Hrádočania pripravili skutočne pestrý Hor-

niptovský jarmok. Za zmienku stojí premiéra filmového dokumentu o rieke Belá, ktorú záujemcoviavidia vo štvrtok o 19. hodine v kinosále Domu Kultúry, v piatok o 22. hodine to bude videomapping na hrad, v sobotu si rodiny s deťmi užívajú Putovanie za zvieratkami – tajomnú prechádzku lesom pre najmenších. Tých väčších zaujme koncert známej slovenskej rockovej kapely Gladiátor či nedeľný koncert vážnej hudby Musica Aeterna Simplisismus na hrade.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 30 sme vám položili otázku v súvislosti so vznikom samostatnej SR. Mali ste nám napísať, aké jubileum mala Deklarácia o zvrchovanosti Slovenskej republiky, ktoré sme si 17. júla t. r. pripomínali. Správna odpoveď: 25. výročie. Zo správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Iva Pokorná, Bratislava; Peter Lovich, Považská Bystrica; Ján Urban, Handlová. Nedávne výročie SNP nás naviedlo na túto otázku v čitateľskom kvíze.

• Takmer šesťdesiat dní sa Slovensko i svet dozvedali o udalostiach na povstaleckom území v roku 1944 aj prostredníctvom rozhlasového vysielania. Aký bol názov tohto rádia?

Odpovede nám posielajte na známu redakčnú adresu našej kolegyni Ľubici Rišiaňovej do 22. septembra.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

9. septembra

– dvestoosemdesiatpäť rokov od narodenia Michala Institorisa Mošovského (1732 – 1803), ev. kňaza národovca; svoj majetok odkázal slovenskému školstvu a vzácnu knižnicu daroval evanjelickému lýceu v Bratislave, využíval ju aj L. Štúr

– pred sto piatimi rokmi sa narodil Dr. Martin Kvetko (1912 – 1995), predstaviteľ Demokratickej strany po druhej svetovej vojne, ktorého strana získala v prvých povojnových voľbách na Slovensku až šesťdesiatpäť percent hlasov, po tzv. Víťaznom februári politik v emigrácii

– sedemdesiatpäť rokov má dlhoročný šéfdirigent Slovenskej filharmónie, nositeľ Radu L. Štúra a Krištáľového krídla Ondrej Lenárd

10. septembra

– stošesťdesiat rokov od narodenia novinára Antona Bieleka (1857 – 1911), redaktora Národných novín, ktorý pred prenasledovaním emigroval do USA, zakladal Slovenskú ligu v Amerike a redigoval noviny Slovákov v Amerike

– stotridsať rokov, čo zomrel autor hymnickej piesne Hej, Slováci! Samo Tomášik (1813 – 1887)

– pred sto dvadsiatimi rokmi americká polícia strelala do štrajkujúcich slovenských a poľských baníkov pri meste Latimer v Pensylvánii; zahynulo dvadsať jeden ľudí, vyše tridsať bolo zranených (1897)

11. septembra

– tristošesťdesiat rokov od víťazstva rakúsko-uhorského vojska princa Savojského, v ktorom bojovalo veľa Slovákov, nad Turkami pri Zente v Srbsku (1697), Turkov padlo vyše dvadsaťpäťtisíc, na našej strane bolo 429 mŕtvych a 1 568 ranených; Turci požiadali o mier, trval vyše osemdesiat rokov, po roku 1683 pokračovali v ťažení do centra Európy

12. septembra

– stopäťdesiat rokov, čo prišiel osobitným vlakom do Šaštína cisár František Jozef s generalitou na najväčšie manévry v dejinách rakúsko-uhorskej monarchie; zúčastnilo sa na nich stotisíc vojakov (1902)

– pred sto piatimi rokmi navštívil Bratislavu jeden z najväčších vynálezcov Thomas Alva Edison (1912)

– pred sto rokmi sa narodil náš významný geofyzik Tibor Kolbenhayer (1917 – 1993)

13. septembra

– stodvadsať rokov od narodenia Vojtecha Tvrdého (1897 – 1958), roľníka z Nitrianskeho Hrádku, ktorý za pomoc Židom bol internovaný v koncentračnom tábore v Maďarsku a po vojne za odpor proti združstevňovaniu odsúdený na desať rokov; zomrel v leopoldovskej väznici

14. septembra

– spisovateľ a novinár Ľuboš Jurík, dvojnásobný nositeľ Ceny E. E. Kischy, držiteľ Krištáľového krídla, po novembri 1989 tlačový predstaviteľ Národnej rady SR, člen predstavenstva Spolku slovenských spisovateľov má sedemdesiat rokov

15. septembra

– šesťdesiatpäť rokov, čo v americkom Clevelande vznikol Slovenský ústav (1952)

– dvadsať výročie založenia Pápežského slovenského kolégia sv. Cyrila a Metoda v Ríme (1997)

(jč)

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.